

Köz C 1486.

8952. F. 69. V.

* SZÉKELYUDVARHELYI *

rom. kath. új
FÖGYMNASIUM
felszentelése
alkalmából.

Szerkesztette:

EMBERY ÁRPÁD

fögymn. tanár.

Tisztajövedelmét könyvcélra fordítatik.

ÁRA 1 FRT.

NAGYMÉLTÓSÁGU ÉS FŐTISZTELENDŐ

LÖNHÁRT FERENCZ

ISTEN ÉS APOSTOLI SZENTSZÉK KEGYELMÉBŐL ERDÉLYI PÜSPÖK,
Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGE ÁLLADALMI VALÓSÁGOS
BELSŐ TITKOS TANÁCSOSSA, PÁPAI PRAELATUS,
AZ ERDÉLYI ÖSSZES ROMAI KATHOLIKUS ISKOLÁK ÉS NEVELŐ-
INTÉZETEK LEGFŐBB IGAZGATÓJA,
ERDÉLYI R. K. IGAZGATÓ-TANÁCSI ELNÖK UR Ő EXCELLENTIAJANAK

FIÚI HÓDOLATTAL.

*Habár, nagysajnálatomra, testi gyengélkedésem meggátol a
felszentelési ünnepélyen való személyes részvételben; szívből kérem
Istent, hogy az intézeti új épület szentegyházunk és drága magyar
házánk javára, magasztos valláserkölcsei és tudományos feladatának
mindenkor sikerrel megfelelhessen.*

† FERENCZ, püspök.

25478

TÖRTÉNETI VÁZLAT

A SZÉKELYUDVARHELYI RÓM. KATH. FŐGYMNASIUMRÓL 1689—1892-IG.

Midőn a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium ősi, ezelőtt több mint két századdal épített, helyiségéből az új gymnasiumi épületbe átköltözködik, a dolog természete hozza magával, hogy annak multjára visszatekintsünk s emléket az utókor számára megörökítsük. Teljesen világos képet azonban nem állíthatunk elő; mert legrégibb korának vonásait mély homály fedi. Csak az 1689-ik évvel kezd foszlani róla a sötét lepel, de a nélkül, hogy előtűnnék egy parányi fénysugár, mely keletkezési idejét megvilágítaná. E miatt nem is lehet megállapítani, hogy mikor létesült ezen gymnasium. De hogy 1689. előtt jóval fennállott és abban sok ifju s ezek között előkelő családok ivadéka tanult eléggé kitetszik az ekkor Majtényi László és Adorján János, jezsuita atyák által kiadott: „Album Gymnasii Udvarhely 1689.” című munkából, melynek elején ez áll: „Vos ego Illustrissimi, Reverendissimi, Magnifici, Spectabiles, Praenobiles, Nobiles Caeterique suis titulis dignissimi D. D. Gymnasii huius olim Alumni, jam vero per Ungariam, Germaniam, Italiam, Croatiam, Poloniam, Moldaviam, Valachiam, Dacicos denique inter montes variis in officiis constitutos nominatim recensere statueram Regnorum Proceres: tum quia dulce mihi, ut-bonae Matri-tantum vel meminisse nominum audisse: tum ut nostri saeculi studiosa juvenus, Laboriosae Palladis jugum (ut ipsa male existimat intolerabile) eo facilius — vestro animata exemplo — supportaret et in arena, vel potius pulvere scholastico desudans simio quodam modo labore vestris similes honoris gradus sibi provida fabricaret. Verum non mea sed vestra accidisse culpa, vel ipsa in vobis testatur conscientia, qui nullum nominis vestri, posteris vestris reliquistis monumentum.

A gymnasium alapítói a jezsuiták voltak.

Midőn a külfölddel kereskedelmi összeköttetésben álló erdélyi szászok gyakori érintkezései, vagy ezek külső iskolákban tanult s új vallási elvekkal saturált gyermekeinek mohó buzgólkodása következtében a reformatio Erdély nagy részén uralomra vergődött s már-már a belső

Székelytöldön is utat akart magának törni, védgátként jelentek meg a jezsuiták Székely-Udvarhelyt s meggyőződve lévén arról, hogy csak tanítás által lehet a minden jó iránt fogékony székely népet hitében megerősíteni s műveltségben előre vinni, a „Szent Miklós hegy“-en templomot, iskolát és seminariumot építettek s megkezdették s 1773 ig folytatták az ifjuság kiképzésének nagyszerű munkáját. Hogy szent törekvésük kezdetben teljes sikert nem arathatott, annak okát nem ő bennök, hanem egyfelől a vallási türelmetlenségben, melynek példányképei az erdélyi protestáns fejedelmek voltak, másfelől a politikai küzdelmekben kell keresnünk. Mig ugyanis Erdély, a magyar nemzetiség és alkotmány ezen védbástyája, a töröknek határt nem ismerő hódításvágyával szemben saját szülöttjei harczedett karjai által szabta meg e „Ne tovább“-at, kevés vagy épen semmi ideje nem maradt arra, hogy azon intézményekre gondoljon, melyeknek virágzása mellett a székely fiak élete és vérével is védett nyugati szomszéd népek a műveltség elég magas fokára emelkedtek; vagy ha gondolt is, a protestáns fejedelmek intézkedései nem mindig voltak olyanok, hogy a vallásszabadság és a polgári egyenlőség kivétel nélkül való alkalmazása és kiterjesztése által mindenik befogadott vallásfelekezetnek s ezek iskoláinak egyenlő tért engedtek volna a haladásra. A székelyudvarhelyi r. k. gymnasium ekkori tanárai ily körülmények között is rettenthetetlenül és félelmet nem ismerő elszántsággal igyekeztek megfelelni hivatásuknak; a miért közülök egynek, Zsámbár Mátyás jezsuitának az üldözés elől menekülnie kellett, azok pedig, kik őt egyházukba befogadták, sőt nyilvánosan tanítani megszenvedték, Sárpataki közügyi igazgató által Rákóczy György fejedelem nevében, egy 1653. decz. 27-én kelt rendelettel a legközelebbi, bárhol tartandó országgyűlésre idéztettek. Rendes és zavartalan tanításról e szerint szó sem lehetett, annál kevésbbé nyilvános isteni tisztelettartásról. Hisz még a világos fejű s türelmes Bethlen Gábor is 1628. januárban kelt, az udvarhelyi katolikusok folyamodványára adott válaszában csak azt engedi meg, hogy a katolikus papok keresztelés s temetés végett mehessenek be a városba.

A fejedelmi korszak tehát nem volt kedvező a katolikus tanügyre nézve s így az udvarhelyi gymnasium sem prosperálhatott. Mindazon által 1689-től kezdve virágzásnak indult az intézet, s benne a tanítás, kivéve az 1691 iki évet, mikor a muzsák hangját a Tököli által támasztott fegyverzőrej zavarta meg s némely években a cholera-járvány miatt tartott kisebb-nagyobb szüneteket, akadálytalanul folyt.

Ha figyelembe vesszük az iskola látogatottságát 1689-től 1700-ig, mely időköz alatt 18 Jezsuita s ezek között a Biblia magyarra fordítása által híressé vált Káldi György működött, ki 1695-től 1700 ig kormányozta az udvarhelyi kath. egyházközséget és iskolát, azon meggyőződésre jutunk, hogy a gymnasium működési köre nemcsak a Székelyföldre, hanem a vármegyékre s még a szászföldre is kiterjedt; mert a székelyföldi Apor, Barta, Benkő, Biró, Bors, Geréb, Horváth, Henter, Kálnoki, Lázár, Mikó, Orbán, Szabó, Szentiványi, Török s más nemes és főnemes családok nevei: a vármegyei Kereszt-szegi Csáki gróf, Kun, Zilai, Simon, Kövér; a szászföldi Ditrich és Schobel nevek az Album-ban mind megtalálhatók; mely körülményből míg egyfelől az erdélyi iskolák szűk voltára, másfelől az e korban működött tanárok derékségére s az iskola virágzó voltára lehet következtetni. Ugy látszik ezen concurrentiának köszönhető az, hogy 1736-ban, mikor a Mária-társulatot is a tanárok és tanítványok vallási buzgalma létre hozta, az osztályok száma kettővel, t. i. a szónoklati és költészeti osztálylyal szaporított. Ez ideig a gymnasium csak négy osztályt foglalt magában, melyek Syntaxistae, Grammatistae, Principistae, Parvistae nevet viseltek s a mostani közepiskolai négy alsó osztálynak feleltek meg. E mellett elemi iskola is volt berendezve, mely szintén a Jezsuiták vezetése alatt állott s tanulói egyik évben majores declinistae, minores declinistae, infimi; a másikon csak declinistae és legistae, vagy egyszerűen normalistáknak neveztettek; ez utóbbinak 1791-en innen sehol sem akadunk nyomára, de maga a gymnasium hat osztályával 1848-ig fennmaradt. Említés tételik az Albumban a physikai és logikai osztályokról is, melyeket a Kolozsvártt elterjedt cholera járvány miatt ide menekülő tanulók előhaladása céljából 1743-ban kellett felállítani; azonban mindkettő fél év múlva, midőn a kolozsváriak a járvány megszűnése után hazamentek, bezáratott; minek folytán a tanulók magas — 228 ra menő — létszáma is, a mekkora sem az előtt sem azután egyszer sem volt, lepadott.

„Tenuit haec celebritas usque eo, donec in Majo Aristoteles revocatus ad propria suos cum nonnullis nostris abduceret,” jegyzi meg az Album erre vonatkozólag.

A tanrendszert illetőleg megemlítendő az, hogy ezen gymnasiumban is a főszűly a human tárgyakra, főleg a latin nyelvre fektettetett, lévén az előadási nyelv is a latin. A tantárgyak osztályonként csoportosítva egy kézben összpontosultak; a tanév két semesterre osztott, melyet vizsgálat zárt be és szünet követett.

A tanulók előmenetelének részletes elbírálását sem a jezsuiták, sem utódaik alatt nem látjuk feljegyezve; csak 1808-ban kezdik az ifjúságot érdemsorozni; az akkor s később 1813-ig használt tanjegyek csak általában tüntetik fel az eredményt; a prima cum eminentia, prima cum laude, prima, secunda, tertia, vagy eminens primus, primae secundus kitételek s az erkölcsi magaviseletre alkalmazott egyetlen jegy: a prima által. De nem fér kétség ahhoz, hogy régi időben is valamiféle osztályozást használtak, mert tanulóifjúságot e nélkül képzelni sem lehet.

Okmányok hiányában azt sem lehet tudni, hogy mikép volt az iskola felszerelve s mennyi volt a tanárok fizetése a legrégibb időkben. Az utóbbira nézve egy — 1852-ben szerkesztett — tanácskozási jegyzőkönyvben mégis annyi megemlítetik, hogy 1848. előtt 300 ezüst renens forint évi fizetést kaptak a tanárok.

A jezsuita-reud 1773-ban eltöröltetvén, a gymnasiumban világi papok alkalmaztattak tanárokkul, kiknek igazgatói „Praefectus gymnasii” czimmel a helybeli plebánosok voltak. Első helyen említendő ezek között Léstyán Mózes, az itteni jezsuiták utolsó főnöke, ki világi pappá lévén, a kir. gubernium által neveztetett ki igazgatónak; helyébe Botár Gergely, volt jezsuita lépett, ki egyszersmind a finövelde regense is volt, őt követte 1775-től 1804 ig kadicsfalvi Török Ferencz, előbb jezsuita, később udvarhelyi plebános, 1780. óta czimzetes kanonok, 1783-tól kezdve pedig Boromei szent Károlyról nevezett püspöki helyettese Udvarhely-, Fel- és Alesik-Gyergyó egyházi kerületeknek, ki igazgatói minőségében szerzett érdemei mellett az által örökítette meg nevét, hogy a „Szent Miklós hegy”-en jelenleg is diszló kath. templom létesítésében fő tényező volt. Ennek 1850-ig több utóda volt, mikor is igazgató tanárok neveztettek ki, valamint a többi, ugy ezen gymnasiumhoz a tanügy vezetésére.

Mielőtt az 1850-ik évvel kezdődő korszakba átlépni, szenteljünk néhány perczet az előbbi

korszak kiváló tanfériai a jezsuita atyák emlékének; hogy az általuk emelt régi szent hajlék, melynek falai között oly sok ifju nyert szellemi táplálékot, komoly tekintetével hálára ne intse onnan távozó lakóit.

A Jézus nevéről nevezett rend ellen sok mindenféle rágalmat szortak a tőlük hatalmi állásukat féltő államférfiak s a velők tudományos tekintetben nem mérkőzhető bölcészek. Királyok élete elleni összeesküvésről, gyilkosságról s ezekhez hasonló bűnökről vádolták; és jöllehet az ellenök indított vizsgálat ártatlanságukat fényesen igazolta, mégis Európa egyes országaiból kitiltattak; míg végre az erélytelen XIV. Kelemen pápa a francia, spanyol, nápolyi és portugál udvarok folytonos erőszakosságának engedve — mint mondá — „az egyházi béke kedvéért“ az egész rendet eltörülte. Ámde egészen másképp ítelt felettük a történelem, mely azt jegyezte fel róluk, hogy „a tudományok oktatására adták magukat, midőn az egészen el volt hanyagolva; akadémiákkal, színházakkal, testgyakorlatokkal készítették elő növendékeiket a társadalmi életre; templomaik foglalkozást nyújtottak a szép művészeteknek; a világ vidám költőket, művelt írókat és szorgalmas történészeket látott bennük az iskola érdekében fáradozva s végül oly publicistákat, kiknek szabadsága valamint megelőzte, úgy felül is multa a bölcészeket.“

Másképp vélekedett felőlük II. Katalin, orosz czárnő is, ki az eltörlési rendelet kiadása után a pápához intézett levelében ezt írta: „Ezen békeszerető és ártatlan férfiak társulata élni fog birodalmamban, mert a szerzetek között ezt találom legalkalmasabbnak az ifjuság és a tudatlan nép oktatására.“ II. Frigyes, porosz király pedig kitiltotta országából az eltörlési brevet, úgy nyilatkozván, hogy „fel kell tartania a jezsuitákban a legjobb papokat és tanítókat, a kiket csak ismert.“

És nem érdemeik mellett szól e „azon kegyelet és tisztelettel párosult hála, melylyel irántuk volt tanítványaik viseltettek?“

És az ifjuság szellemi képességének kifejtésében mutatkozott bámulatos ügyességük és módszerüknek nem néma tanúja-e ezen gymnasium? melyből csak a meglevő adatok szerint is átlag 2150 tanulót bocsátottak ki, kik között számosan különböző életpályákon jeles férfiak lettek.

A magyar szabadságharcz elnyomtatása után, mi alatt a tanintézet és a finővelde katonai szállítás és kórházul szolgált, új korszak nyílik meg

gymnasiumunk történetében, mely a magyar tan- és nevelésügy megpróbáltatásának korszaka volt.

A bécsi kormány centralistikus czéljának minél előbbi elérésére azt látta legjobb eszköznek, ha az ifju nemzedék gondolkozásmódját oly irányban terelteti, melyen a magyar történeti multtól elszakítva a II. József-féle elvek és reformok elfogadására előkészíti. E czélból a magyar tanügyet az „Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich“ szerint szabályozta, sőt időközönként bocsátott ki oly „Verordnung“-okat és „Vorschrift“-eket, melyeknek sorai közül a magyar nyelv és a magyar szokások háttérbe szorítására czélzó törekvések elég világosan felismerhetők. Így egy 1853 ban ²¹⁸⁸⁹₁₃₂₈ szám alatt kelt rendeletben a következő intézkedések olvashatók: „Die deutsche Sprache ist an sämtlichen siebenbürgischen Gymnasien als unbedingt obligates Lehrgegenstand zu behandeln. In der achten Classe des Ober-gymnasiums ist der historische so wie auch der Unterricht in der österreichischen Vaterlandskunde in deutscher Sprache zu ertheilen. Die Protocolle über die regelmässig abzuhaltenden Conferenzen dann die Lectionspläne und die sonstigen zur Vorlage an die Regierung bestimmten Schriftstücken sind von der Schuldirection beziehungsweise dem Lehrkörper — von dem 1sten November angefangen — in deutscher Sprache und nur im Falle, als dieses noch nicht ausführbar wäre, in der lateinischen Sprache abzufassen. Egy korábbi 1852. évi nov. 14-én kelt leiratban tudatja az akkori erdélyi püspök, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter a gymnasiumi tanárok, a normális és népiskolák tanítóinak a szakál viselést megtiltotta.

Több hasontartalmu adatok elősorolását feleslegesnek tartjuk; hisz e néhány vonás is eléggé jellemzi az akkori tanrendszer irányát s a német kormánynak ebben nyilvánvaló intentióját.

A tanári kar belátva a veszélyt, mely a magyar nyelvet s mint hogy nyelvében él a nemzet, magát a magyar nemzetiséget fenyegeti, a magyar tan- és nevelésügynek scylla és karibdis közé sodort hajóját hazafias érzelmei által sugalt eszélyességgel akarta megmenteni, s azért két ros közül a kisebbet választván, a német mellőzésével hivatalos nyelvül a latint használta s ezen szerkesztette 1854-től 1861-ig tanácskozási jegyzőkönyveit is. Lássuk most a gymnasium fejlődését e korszakban.

Ez — miként a Gábor János igazgató által Szabó József akkori tanügyi előadóhoz intézett fölterjesztésből következtetni lehet — 1850 ben négy osztálylyal nyitattott meg; de már 185¹/₂.

évben az V. és VI. osztály is felállított egy igazgató — ki 1850-től kezdve az iskolai ügyeket vezette s egyszersmind tanár is volt — s nyolcz tanár alkalmazása mellett. Az ezen évre vonatkozó szakszerű beosztás szerint az első osztály kötelező tárgyai voltak: hittan, magyar-, latin- és német nyelv, természetrajz, számtan és mértan; a második osztályé ugyanazok és a földrajz; a harmadikban az előbbieket mellett kezdetét vette a görög nyelv, a történelem és a természettan tanítása; a negyedikben ugyanezen tárgyak adatnak elő; az V. és VI-ik osztályra nézve az a különbség létezett, hogy a többi tárgyak mellett az előbbiben a természetrajz, az utóbbiban a természettan tanított; 185²/₃-ban jött létre a VII. osztály, a nélkül azonban, hogy a tantárgyak száma szaporított volna. 185³/₄-ben a VIII. osztály felállítása által az intézet teljes, tehát főgymnasium lett, melyben egy igazgató vezetése alatt 11 tanár működött.

De nem csupán ezen körülmény teszi az 1854. évet emlékezetessé, hanem nevezetesen azért is, mert ekkor nyílt meg a szabadságharcz kitörése után bezárt, de az erdélyi püspök erélyes fellépése folytán rendeltetésének visszaadott r. k. finövelde is.

Az 185⁴/₆-ik tanévtől kezdve, mikor is a tantárgyak száma egygyel, a 8-ik osztályban tanítani kezdett propaedeutikával növekedett, 1867-ig egyéb változás nem történt a tanrendszerben, minthogy az ének és rajz rendkívüli tárgyként a rendesek közé felvétettek és a 7-ik és 8-ik osztályban a történelem egy ideig német nyelven adatott elő. Öröndetes eseménykép kell itt megemlíteni azt, hogy egy, az ifjúság értelmi és erkölcsi fejlődésére nagy befolyással bíró intézménynek: az ifjúsági könyvtárnak alapja ezen időszakban tétetett le, mire alkalmul az 1858-iki szent Miklós napi bucsu szolgált, a midőn a boldog emlékű Ferenczi József főesperes-plebános vendégszerető asztalához meghívott egyházi és világi notabilitások a tanügy iránt való meleg érdeklődésüknek az által adták kitünő jelét, hogy 1-től 10 forintig terjedő s öt évig, vagy itteni tartózkodásuk ideje alatt minden évben fizetendő összeget ajánlottak fel a nemes célra, melyhez később egyes jótévkök részint készpénzben, részint kötelezvényekben 158 pengő frttal járultak. Ez alapon jött létre 1859—60-ban az ifjúsági könyvtár, mely a tanulóktól e célra évenként szedni szokott 25 és 50 krajczárnak kizárólag az ifjúsági könyvtárra való fordítása által oly jelentékenynyé vált, hogy jelenleg 1100 kötet könyvet számlál.

A korszakalkotó 1867-ik évvel iskolánkban is megpezsztül az eddig folyton halálküzdelmek közt hányatott nemzeti élet. A megváltozott politikai rendszerrel változnia kellett a tanrendszernek is. A magyar kormány nem sokára megalkakulása után a tanügyre fordít kiváló figyelmet. A fensőbb tanhatóságok nemes versenyre kelnek minden, az ifjúság czélszerű oktatása és nevelésére irányzott törekvések előbbre vitelében. A korszerű reformok módosítják, majd megváltoztatják az egyes tudományok szerepkörét. A human tárgyak a gymnasiumok, a reáliák a reáliskolákban találnak kedvező művelődési talajra. Főgymnasiumunkban is a tanterv az erdélyi püspök és a r. k. igazgatótanács, mint közvetlen főtanhatóság együttes intézkedései folytán az időközönként kibocsátott közoktatási miniszteri rendeleteknek megfelelőleg változott. Erről az 185⁷/₈. tanévtől kezdve kibocsátott iskolai Értesítők kellő tájékoztatást nyújtanak, de mivel ezekben az intézet ügyeire vonatkozó minden változás nincs részletesen ismertetve, szükségesnek látszik némely reformokat és az ifjúság szellemi képességének fejlesztésére irányult intézkedéseket e helyen feljegyezni.

Igy 1867-ben a görög nyelv az algymnasiumból kiszorítottván, az ekkép nyert órák a latin nyelvre fordítottak, mi által ezen tanévben a harmadik osztály latin órái 11-re, a negyediké 10-re emelkedett; azonban a latin nyelvre halmozott ezen kedvezmény két év múlva már akkép szabályoztatott, hogy ennek fölénye mellett a többi modern tárgyak competentiaja sértetlenül maradjon. 1870-ben az első osztályból a német nyelv kiküszöböltetvén, a rajz mint rendes tárgy a négy alsóbb osztályba, a szépirás az első és másodikba, a torna pedig rendkívüli tárgyként az egész főgymnasiumba behozatott s ebből kifolyólag a tanári létszám 12-ről 13-ra emeltetett. Ugyanezen évben az erdélyi püspök a vallás- és közoktatási miniszter utasítása folytán megrendeli, hogy az ifjúság minél sikeresebb oktatása czéljából az egyes tantárgyak módszertani kezelése s az elért eredmény feletti bírálat a tanári értekezletek tárgyává tétessenek; mi mindjárt fogamatba is vétetett s most is gyakoroltatik.

De nemcsak fensőbb helyről vett utasítások következtében, hanem saját hajlamából kifolyólag is mindent megtett a tanári kar, mi által az ifjúság több oldalú kiképzését elősegithette; azért az értelem fejlesztése mellett az érzelemre is akarván hatni s helyesen fogván fel azt, hogy a kellemes szórakozáson kívül mily nemes élve-

zetet nyújt a zene, elhatározta annak tanítását életbe léptetni, mely czélból közadakozás útján oly pénzalapot létesített, melynek kamatai a tanári kar havi pénzsegélyének hozzájárulásával az 1872. évben megkezdett zenetanítás költségeit hordozhaták. A tanári karnak ez irányban megkezdett tevékenységét később fényes siker kísérte; mert nemcsak a művészet kedvelő ifjúság száma szaporodott, hanem az alap is a tanári kar kebeléből választatni szokott pénztárnok pontos kezelése s czélszerű gyümölesöztetés által oly jelentékeny összegre emelkedett, — jelenleg 3166 forint o. é. — hogy most segély nélkül is lehet fizetni annak kamataiból a zenetanítónak havonként 12 forintba menő díját.

Egy másik, a tantígyre nézve szintén üdvösnek mutatkozott kezdeményezése az volt a tanári karnak, hogy a főgymnasium mellé fensőbb engedély alapján 1877-ben előkészítő osztályt állított fel s abban a tanítást minden díj nélkül teljesítette 188²/₃. tanév végéig, ekkor azonban tapasztalván, hogy már az elemi iskolák is képesek a gymnasiumi első osztályba beváló anyagot szolgáltatni, fensőbb jóváhagyás mellett megszüntette.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni az ifjúsági önképző kört sem, mely ugyanesak a tanári kar kezdeményezése folytán oly czélból alakult, hogy a felsőbb négy osztály tanulóiban az önmunkáság iránt való kedvet felkeltse és fokozza s a szónoki képességre előkészítse. Pénzalapja 119 frt 62 kr, melyből a kiválóbb tagok jutalmaztatnak.

A középiskolai tanítás az 1883-ban kiadott XXX. t.-cz. által szabályoztatván, főgymnasiumunkban is az ezen törvény alapján 1883. és 1887. évben készített miniszteri tanterv szolgált irányadóul 1890-ig, midőn az akkor alkotott 30. t.-cz. az előbbi oda módosította, hogy a görög nyelv mellett 189¹/₁. tanévtől kezdődőleg az úgy nevezett görögöt pótló tárgyak is az V-ik osztálytól kezdve fokozatosan felvétessenek, s mint rendes tárgyak az oly tanulóknak, kik a görög nyelvet tanulni nem akarják, előadassanak. A főgymnasium ezen törvényekhez s az erdélyi r. k. autonomiából folyó főtanhatósági utasításokhoz alkalmazkodva az 189¹/₁. tanévre következőleg állapította meg tantervét: (Lásd fentebb.)

A tanrendszerről lévén szó, nem lesz felesleges az 1848. utáni korra vonatkozólag a vizsgálatok- és a tanévi időszakokról is, melyek szintén annak köréhez tartoznak, megemlíkezni.

Az érettségi vizsgálatok mindig a tanév végén a főtanhatóság által e végre kijelölt időben

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Az órák összege
	o s z t á l y								
	H e t i ó r a s z á m								
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Magyar nyelv	6	6	3	4	3	3	3	3	31
Latin nyelv	7	7	6	6	6	6	5	6	49
Német nyelv	—	—	4	3	3	3	3	2	18
Görög nyelv	—	—	—	—	5	5	4	4	18
Görögöt pótló tárgyak	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Történelem	—	—	3	3	3	3	—	3	15
Földrajz	4	4	1	—	—	—	2	—	11
Természettrajz	—	—	—	3	2	3	—	—	8
Természettani földrajz	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Mathematika	3	4	3	3	4	3	3	2	25
Természettan	—	—	—	—	—	—	4	4	8
Rajzoló geometria	3	3	2	2	—	—	—	—	10
Szabadkézi rajz	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Philosophiai propaedeutika	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Logika	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Szépírási	1	1	—	—	—	—	—	—	2
Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16

tartattak és pedig az absolutismus ideje alatt kormánybiztosok, az alkotmány visszaállítása után m. kir. tankerületi főigazgatók elnökei alatt. Az érettségi vizsgálat két féle volt: írás- és szóbeli, annak tárgyai a magyar-, latin-, német- és görög nyelv s a mennyiségtan köréből vett témák, ennek pedig 1883-ig azok voltak, melyek a 8-ik osztályban előadattak, kivéve a történelmet, minthogy ezt illetőleg nemcsak a 8-ikban tanított Magyarország történetéből, hanem egyszersmind a világtörténelemből is vizsgát kellett állani. Ezen rendszert az 1883-ik évi XXX. t.-cz. akkép módosította, hogy a vallás-, német- és görög nyelv, a bölcészettan és a világtörténelem a szóbeli vizsgálat tárgyai közül kivételtek, csak azon esetben köteleztetvén a tanuló a német és görög nyelvből szóbeli vizsgát tenni, ha az egyik vagy másik tárgyból írásbeli dolgozata gyengének ítéltetett.

Osztályvizsgák 1861-ig évenként kétszer: az első és második semester végén, azon innen csak egyszer, a tanév végén voltak; de az ifjúság tanulmányi és erkölcsi előmenetele időközben is: az első és második időszak bezárával elbíráltatott s ennek eredménye a karácsony és húsvéti szünidőket megelőzőleg kiadott iskolai Értesítőben közöltetett.

Ugy a vizsgálatok, mint a főgymnasium egyéb ügyeinek közvetett felügyeletével 1868-tól fogva püspöki biztosok és világi gondnokok bíztattak meg. Első volt az előbbiekből Csátó József, pápai praebatus, ezimzetes kanonok, főesperes-plebános; kit követett Demeter Endre, ezimzetes praepost, főesperes-plebános; utánna Jung-Cseke Lajos, ezimzetes apát, főesperes-ple-

bános neveztetett ki, a ki mint építtető bizottsági elnök az új gymnasiumi épület létrehozásában nemcsak gondos felügyelete, hanem anyagi áldozatai által is főtenyező volt. Az utóbbiak között először Ugron Lázár viselte e tisztséget, kinek halála után a püspöki bizalom dr. Török Albert, jelenlegi főispánt emelte e diszes állásra.

A tapasztalás azt igazolja, hogy a legjobb rendszer s a legtekintélyesebb tanerők mellett sem képesek a tanintézetek a fokozódó igényeknek minden tekintetben megfelelni, ha hiányzanak az eszközök, melyektől a tanítás eredménye függ. Azért főgymnasiumunkban 1848. után mind több és több figyelem fordított a tanszerek beszerzésére. Nagyonbszerű gyarapodásnak azonban csak az újabb időben örvendhetek az intézet könyv- és szertárai, midőn a főtanhatóság az évenként begyűlt tandíj egy részét, mely eleinte 2 frt, később 4 frt, azután 6 frt volt egy tanuló után, állandóan e célra fordíttatni rendelte; és a legszükségesebb szemléltető eszközök bevásárlására 1886-ban a tanulmányi alapból ezer forintot kiutalt. Ily módon jutott a főgymnasium azon helyzetbe, hogy ma a nélkülözhetetlen kellékekkel ellátott csinos könyv-, természettani- és természetrajzi szertárral, elégséges rajzeszközökkel és egy kisszerű phylologiai muzeummal rendelkezhetik.

De van még egy másik segédeszköz is: az ifjúsági kisegítő könyvtár, melyet a tanuló-ifjúság által rendezett működvelői előadások jövedelméből 1890-ben a végezt állított fel a tanári kar, hogy a szegényebb sorsu tanulókra nézve olcsóbbá tegye a tanulást, mérsékelt díj mellett használatra kiosztván közöttük a tankönyveket. És hogy az se hiányozzék, a mi által a tanuló szorgalma és tevékenysége nagyban fokozható, az isteni Gondviselés a főgymnasiumnak fennkölt gondolkodásu és nemesen érző jötevőket is rendelt, kik a szegény, de jó előmenetelű székely fiak jutalmazására áldozatokat hoztak.

Ilyenek voltak: özv. Botta Györgyné Konecz Klára, ki 400 o. é. forintot hagyott a r. k. főgymnasiumnak oly célból, hogy annak kamatja évenként a legjobb magyar pályaművet írt tanulóknak adassék; oroszhegyi Jánosy József, ki 156 forint 56 kr alapítványának kamatával egy oroszhegyi jó tanuló székely fiut rendelt megjutalmaztatni; vargyasi Daniel Gábor, nyugalmazott főispán, ki nejének emlékére a r. k. főgymnasiumban is megörökítendő „plankensteini báró Rauber Mária alapítvány“ czimen egy alapító levél kíséretében 151 frtot és 55 krt tett le, azon kikötéssel, hogy száz forint kamatját éven-

kint élvezze egy udvarhelymegyei jóra való kath. székely fiu, az azon felüli összeg kamatja pedig mindaddig tőkésítették, míg ez is száz forintba növekedik, s azután ennek kamata is hasonló módon jutalmul szolgáljon; székelyudvarhelyi özv. Simó Jánosné Daróczy Mária, ki 57 frt alapítványának kamatját első sorban az ő vagy férje ágán vele rokonságban lévő udvarhelyvárosi kath. tanulóknak hagyta; Kovács Antal, székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasiumi tanár és Lajber Antal, oroszhegyi plebános az által örökítették meg nevüket, hogy az előbbi „Kovács jubileum“ czimen kétszázhat frtos alapítványt hagyott, hogy annak kamataiból a r. k. főgymnasiumi tanárok ezen intézetbe járó gyermekei részére s ilyenek nem létében más udvarhelyi szegény r. k. tanulók számára a kisegítő könyvtárnak visszamaradandó tankönyvek vásároltasának, az utóbbi pedig százket frtot adott, azon utasítással, hogy a tőke kamatja székelyudvarhelyi szegény tanulók közt használatra kiosztandó tankönyvek beszerzésére fordíttassék. Azon tanítványok pedig, kik 1864. évben a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasiumban érettségi vizsgálatot állottak, 1889-ben az Alma Materhez jubilálni összejövén, iránta való hálájukat az által fejezték ki, hogy egy beváló magyar irodalmi pályamunka jutalmazására 100 frt alapítványt tettek.

A főgymnasium fenntartója az erdélyi róm. kath. Status, mely a diszes és jól berendezett monumentalis gymnasiumi új épületet 100000 frtot meghaladó költséggel 1830-tól 1892-ig terjedő idő alatt építtette. Ez fedezi a tanintézetnél működő 13 tanár fizetését és szálláspénzét is a tanulmányi alapból; csak hogy ez még nem emelkedett annyira, hogy anyagi gondoktól ment állapotot biztosítson a tanároknak. Történtek ugyan e tekintetben is némi javítások, így 1860-ban, midőn a 400 frtnyi tanári fizetés évenként két részletben felveendő 100 frt pótlékkal szaporíttatott; továbbá 1870-ben, mikor a tanárok részére havi utólagos részletekben 580 frt rendszeresített, mely összeg később 600 frtra kiegészített, állandó jutalmazásul szolgált 1876-ig; de sem ezen, sem azon gondoskodás, melynél fogva a rendes tanárok fizetése 800 frtban, a helyetteseké 600 frtban lett megállapítva, nem juttatta a tanárokat oly türehető helyzetbe sem, a milyenben más, hasonló tanintézetek tanárai vannak. Azonban remélni lehet, hogy az állami segély, mely iránt az erdélyi róm. kath. Status megbízása folytán az igazgatótanács a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel érintkezésbe lépett, az erdélyi róm. kath. gym-

nasiumok tanárainak anyagi helyzetén is változtatni fog s akkor a szálláspénz is, mely 63 frtról 100 frtra s utoljára 150 frtra emeltetett, arányosan szabályoztatik.

Hogy ily silány javadalmozás mellett is mily odaadó buzgósággal szolgálták ezen főgymnasium tanárai az oktatás és nevelés ügyét, eléggé kitűnik azon tensőbb leiratokból, melyekben évről-évre elismerés nyilvánittatik az ifjuság vezetésében elért erkölcsi és tanulmányi előmenetel felett; de erről tesz bizonytságot az intézet látogatottsága is; mert jóllehet az újabb időben felállított állami főreláliskolával a középiskolák száma ezen, alig 5400 lakost számláló városban háromra szaporodott, a tanulók létszáma a r. kath. gymnasiumban még sem csökkent, hanem évről-évre szaporodott. Azon ifjak összes számát, kik a főgymnasiumot kezdettől fogva a jelen korig látogatták, pontosan meghatározni nem lehet, mert 1689. tul erre nézve sincs semmi adat, azon innen pedig kilencz évről hiányzanak az évkönyvek; azonban a meglevő adatokból kiinduló átlagos számítás szerint még így is elég népes volt ezen iskola; minthogy abba 1689-től 1892-ig összesen 3311 tanuló járt, kik közül sokan az intézet falai között szerzett ismeretek által különféle életpályákon tényes állásra tettek

szert, mások — mint Baróthi Szabó Dávid — az irodalom és tudomány terén szerzetek maguknak elévülhetetlen emléket.

Az előbb említett okok miatt az igazgatók és tanárok számát sem tüntethetjük fel pontosan, de annyit mégis határozott számokban fejezhetünk ki, hogy a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasiumban 1689-től 1892-ig összesen 44 igazgató és 278 tanár működött.

Az agg főgymnasiumi épület, mely eddig kizárólag a tanításügyet szolgálta, 40 tanuló számára czélszerűen berendezett internatussá alakítva 1892. szeptember 1-től kezdődőleg arra lesz rendeltetve, hogy az oly szegénysorsu ifjaknak, kik eddig a gymnasiumi szabályoknak kevésbbé megfelelő szállásokon voltak kénytelenek meghuzódni, egészséges lakást, olcsó és mégis ki-elégítő táplálkozást és — a mi fő dolog — vállaskölcsi nevelést nyújtson.

Lebegjen felette új rendeltetésében az Ég oltalma s multjára viseljen gondot a nemzeti Genius.

A főgymnasiumban működött tanárok névjegyzékét 1689—1892-ig és a tanuló-ifjuság évenkénti létszámát a következő táblázat tünteti fel:

Igazgatók és tanárok névsora 1689—1892-ig.

Év	Igazgatók és tanárok nevei:
1689	Szárhegyi Mihály igazgató, Majthényi László, Adorján János.
1690	Szárhegyi Mihály ig., Majthényi László, Adorján János.
1691	Zinder András ig., Majthényi László, Rudolf Ferencz.
1692	Zinder András ig., Rudolf Ferencz, Osvaldoczi Pál.
1693	Zinder András ig., Osvaldoczi Pál, Váradi Miklós.
1694	Zinder András ig., Szentpéteri István, Váradi Miklós.
1695	Káldi György ig., Balási István, Moró István.
1696	Káldi György ig., Moró István, Péterfi István.
1697	Káldi György ig., Moró István, Péterfi István.
1698	Káldi György ig., Csibi Márton, Moró István.
1699	Káldi György ig., Létai István, Visnyei János.
1700	Káldi György ig., Létai István, Visnyei János.
1701	Szentkereszt Ferencz ig., Létai István, Visnyei János.
1702	Lencsovics András ig., Benedekfi István, Ujhelyi Ádám.
1703	Lencsovics András igazgató, Benedekfi István, Pogány András.
1704	Hiányzik.
1705	Hiányzik.
1706	Hiányzik.
1707	Bajnóczi Gábor ig., Ágoston György, Benedekfi István.
1708	Bajnóczi Gábor ig., Benedekfi István.
1709	Bajnóczi Gábor ig., Szabó Xav. Ferencz, Tarnóczi László.
1710	Persics János ig. A tanárokról (a pestis miatt) nincs említés téve.
1711	Vanek Antal ig. A tanárok itt sem emlitetnek.
1712	Persics János ig., Palugyai János, Simon Mátyás.
1713	Persics János ig., Corbelli Márton, Simon Mátyás.
1714	Persics János ig., Simon Mátyás, Thaur János.
1715	Persics János ig., Miksa István, Tamási István.
1716	Dirner Tobiás ig., Miksa István, Tamási István.
1717	Vihelyi Ádám ig., Ferenczi István, Misszéni Pál.
1718	Vihelyi Ádám ig., Kovács Simon, Szabó István.

Év	Igazgatók és tanárok nevei:
1719	A pestis miatt a tanári személyzetben több rendbeli változás történt. Egyik elhal s helyébe más lépik. Neveik ily sorban vannak feljegyezve: Vihelyi Ádám, Hidl György, Ferenczi István, Czernovics Ferencz, Deák Balázs, Sleiker Bálint (világi), Bakai Gábor (világi, ki később jezsuita lett).
1720	Bakai Gábor ig., Bajkó János, Kovács Simon.
1721	Bakai Gábor ig., Dzián István, Koncsik János.
1722	Rudolf Ferencz ig., Dzián István, Kovács Simon.
1723	Rudolf Ferencz ig., Gáll András, Takács Pál.
1724	Rudolf Ferencz ig., Dienes István, Gáll András.
1725	Gyaloghi János ig., Kamocsai Ferencz, Nádas István.
1726	Horváth Boldizsár ig., Hedri Antal, Nádas István.
1727	Csernovics Ferencz ig., Ferenczi Zsigmond, Nádas István.
1728	Csernovics Ferencz ig., Ferenczi Zsigmond, Nádas István.
1729	Csernovics Ferencz ig., Csikai István, Gecző Albert.
1730	Reviczki Ignác ig., Bednári István, Demeter Mihály.
1731	Reviczki Ignác ig., Bednári István, Mike Gergely.
1732	Reviczki Ignác ig., Józsa János, Mike Gergely.
1733	Reviczki Ignác ig., Erős Mihály, Józsa János.
1734	Reviczki Ignác ig., Erős Mihály, Pécsi Ferencz.
1735	Patai András ig., Erős Mihály, Pécsi Ferencz.
1736	Patai András ig., Beke János, Erős Mihály, Salbeck Mihály.
1737	Patai András ig., Beke János, Keserű György, Szentes György.
1738	Gyalogi János ig., Kovács Simon, Nádas László, Szentes György.
1739	Gyalogi János ig., Poznanovics János, Szentes György, Smernicz Ádám.
1740	Gyalogi János ig., Balogh József finőveldei ig., András Ferencz, Deák József, Nemai József, Smernicz Ádám, Ördögvári Ferencz.
1741	Bednári István igazgató, Balogh József, finőveldei igazgató, Deák József, Nemai József, Szeles Mihály, Ördögvári Ferencz.
1742	Bednári István ig., Gyalogi János fin. ig., Fogarasi József, Nemai József, Smernicz Ádám.
1743	Berzeviczi János gymn. és finöv. ig., Bednari István, Lukács György, Mátyás József, Nádas László, Okolicsáni Elek, Pallovics Imre, Salbeck Mihály, Vas János.
1744	Berzeviczi János finöv. ig., Bednári István gymn. ig., Dányi János, Mátyás József, Nádas László, Vas János.
1745	Vas Imre finöv. ig., Bednári István gymn. ig., Dányi János, Nádas László, Smernicz Ádám.
1746	Vas Imre gymn. és finöv. ig., Nádas László, Platzer Antal, Smernicz Ádám.
1747	Vas Imre gymn. és finöv. ig., Kassai József, Nádas László, Platzer Antal, Salbeck Ferencz.
1748	Vas Imre gymn. és finöv. ig., András Ferencz, Benkő Miklós, Kassai József, Nádas László, Platzer Antal, Salbeck Ferencz.
1749	Salbeck Mihály ig., Nemti Mihály, Platzer Antal, Praisz Pál, Salbeck Ferencz.
1750	Salbeck Mihály ig., Nemti Mihály, Platzer Antal, Praisz Pál, Bocskor János.
1751	Salbeck Mihály ig., Bocskor János, Ferenczi Gábor, Nemti Mihály, Székely László, Salbeck Ferencz, Szikora András.
1752	Salbeck Mihály ig., András Ferencz, Bőjthi Antal, Ferenczi Gábor, Gál Antal, Riberics János, Székely László.
1753	Pallovics Imre gymn. ig., András Ferencz finöv. ig., Bajkó Albert, Botár Gergely, Proházka József, Riberics János, Székely László.
1754	Pallovics Imre gymn. ig., Horváth Ádám finöv. ig., Horváth Mihály, Kőszeghi József, Szendrei József, Székely László, Török Ferencz.
1755	Pallovics Imre ig., Horváth Ádám finöv. ig., Fekete József, Gáll János, Daniel Tivadar, Dobra József, Horváth Mihály.
1756	Pallovics Imre ig., Tiborcz János finöv. ig., Daniel Tivadar, Dobra József, Fekete József, Gyalogi János, Rogács Antal.
1757	Pallovics Imre ig., Tiborcz János finöv. ig., Dobra József, Fekete József, Gyalogi János, Karácsoni Ignác, Rogács Antal.
1758	Pallovics Imre ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Fekete József, Gyalogi János, Karácsoni Ignác, Knáll ker. János, Urami Mihály.
1759	Hedri Antal ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Fekete József, Gyalogi János, Illei ker. János, Knall János, Urami Mihály.
1760	Hedri Antal ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Ebergényi József, Gyalogi János, Heizler Lőrincz, Illesi ker. János, Raisz József.
1761	Nagy ker. János ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Dobra László, Kraupner András, Neander Antal, Raisz József, Salbeck Ferencz.
1762	Haller József ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Csobánczi József, Gáll Mátyás, Nagy ker. János, Raisz József, Salbeck Ferencz, Szeredai Domokos.
1763	Haller József gymn. igazgató, Léstyán Mózes finőveldei igazgató, Ambrus Pál, Daniel Tivadar, Fekete József, Raisz József, Salbeck Ferencz, Szeredai Márton.
1764	Haller József ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Fekete József, Ferenczi András, Horváth József, Salbeck Ferencz, Szikora András, Verebéli János.
1765	Haller József ig., Léstyán Mózes finöv. ig., Boka Miklós, Fekete József, Galambos Elek, Balogh András, Salbeck Ferencz, Verebéli János.
1766	Balogh András ig., Bene Ferencz finöv. ig., Gál Péter, Józsa ker. János, Mislei György, Salbeck Ferencz.

Év	Igazgatók és tanárok nevei:
1767	Léstyán Mózes ig., Daniel Tivadar, Fark Kristóf, Kovács Ferencz, Nagy István.
1768	Léstyán Mózes ig., Horváth József, Katona József finöv. aligazgató, Lakatos Antal, Nagy István.
1769	Léstyán Mózes ig., Molnár István, Katona József, Lakatos Antal, Tapolesáni Antal.
1770	Léstyán Mózes ig., Biró János, Botár Gergely, Darvas János, Lakatos Antal.
1771	Léstyán Mózes ig., Biró János, Botár Gergely, Darvas János, Vinkler József.
1772	Léstyán Mózes ig., Botár Gergely, Gartner Ferencz, Léstyán Mátyás, Mercz xav. Ferencz.
1773	Léstyán Mózes ig., Betleni Antal, Berkai Manó, Darvas János, Haller József.
1774	Léstyán Mózes mint világi pap ig., ennek halála után Botár Gergely gymn. és finöv. ig., Tanárok : Berkai Manó, Darvas János, Kovács József.
1775	Török Ferencz ig., Boros József, Darvas János, Kovács József.
1776	Török Ferencz ig., Boros József, Darvas János, Kovács József.
1777	Török Ferencz ig., Boros József, Darvas János, Kovács József.
1778	Török Ferencz ig., Boros József, Darvas János, Kovács József.
1779	Török Ferencz ig., Boros József, Darvas János, Kovács József.
1780	Török Ferencz ig., Boros József, Darvas János, Kovács József.
1781	Török Ferencz ig., Darvas János, Kovács József, Véber Ferencz.
1782	Török Ferencz ig., br. Apor József finöv. ig., Benő József, Kovács József, Roth József, Véber Ferencz.
1783	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Benő József, Hosszu Antal, Roth József, Mártonfi Ádám finöv. alig.
1784	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Benő József, Ráduly Mihály finöv. alig., Hosszu Antal, Roth József.
1785	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Benő József, Ráduly Mihály finöv. alig. Hosszu Antal, Roth József.
1786	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Benő József, Koncz Ferencz világi, Hosszu Antal, Ráduly Mihály finöv. alig., Roth József.
1787	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Benő József, Koncz Ferencz, Hosszu Antal, Ráduly Mihály finöv. alig., Roth József.
1788	Török Ferencz igazgató, Kovács József finöveldei igazgató, Benő József, Koncz Ferencz, Hosszu Antal, Ráduly Mihály finöveldei aligazgató.
1789	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., Koncz Ferencz, Hosszu Antal, Szeredai Mihály.
1790	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., András János, Koncz Ferencz, Hosszu Antal, Boncz Mihály (világi) elemi iskolai tanító.
1791	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., András János, Daróczi István, Koncz Ferencz.
1792	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., András János, Daróczi István, Fanczali Dániel, Koncz Ferencz.
1793	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., Ágotha János ifj., Daróczi István, Koncz Ferencz, Boncz Mihály (egyházi).
1794	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., Ágotha János ifj., Daróczi István, Boncz Mihály, Koncz Ferencz.
1795	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János id., Ágotha János ifj., Daróczi István, Vargyasi József.
1796	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Ágotha János ifj., Daróczi István, Koncz Ferencz, Tóth Ferencz, Vargyasi József.
1797	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Szöcs Mihály, Tóth Ferencz, Vargyasi József.
1798	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Szöcs Mihály, Tóth Ferencz, Vargyasi József.
1799	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Szöcs Mihály, Vargyasi József.
1800	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Szöcs Mihály, Vargyasi József.
1801	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Erdélyi János, Vargyasi József.
1802	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Tódor István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Vargyasi József, Boros Imre.
1803	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Boros Imre, Tódor István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálffi Jakab.
1804	Török Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Tódor István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálffi Jakab.
1805	Vizi xav. Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Tódor István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálffi Jakab.
1806	Vizi Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Kovács Zsigmond, Már- ton Antal, Pálffi Jakab.
1807	Vizi Ferencz ig., Kovács József finöv. ig., Daróczi István, Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálffi Jakab, Pátrubán István.
1808	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálffi Jakab, Pátrubán István, Szász József.
1809	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálffi Jakab, Pátrubán István, Szász József.

Év	Igazgatók és tanárok nevei:
1810	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálfi Jakab, Pátrubán István, Szász József.
1811	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Koncz Ferencz, Márton Antal, Pálfi Jakab, Szász József, Szász Lőrincz.
1812	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Kelemen György, Koncz Ferencz, Márton Antal, Szász József, Szász Lőrincz.
1813	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Kelemen György, Koncz Ferencz, Márton Antal, Szász József, Szász Lőrincz.
1814	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Kelemen György, Koncz Ferencz, Márton Antal, Szász József, Szász Lőrincz.
1815	Vizi Ferencz ig., Daróczi István finöv. ig., Kelemen György, Koncz Ferencz, Márton Antal, Szász József, Szász Lőrincz.
1816	Vizi Ferencz ig., Daróczi István, Kelemen György, Koncz Ferencz, Szász József, Szász Lőrincz.
1817	Sombori József ig., Szöcs Mihály finöv. ig., Daróczi István, András József, Koncz Ferencz, Hosperg Antal, Szász József.
1818	Sombori József ig., Szöcs Mihály finöv. ig., Daróczi István, Hosperg Antal, Koncz Ferencz, Szász József.
1819	Sombori József ig., Mártonfi István finöv. ig., Daróczi István, Hosperg Antal, Koncz Ferencz, Szász József, Végh József, Deák Ignác.
1820	Sombori József ig., Mártonfi István finöv. ig., Dobai József, Dobai Sámuel, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József.
1820—21	Sombori József ig., Mártonfi István finöv. ig., Csörgő Antal, Dobai József, Dobai Sámuel, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József.
1821—22	Sombori József ig., Mártonfi István finöv. ig., Csörgő Antal, Dobai József, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József.
1822—23	Fancsali Dániel ig., Mártonfi István finöv. ig., Csörgő Antal, Dobai József, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József, Tompos József.
1823—24	Fancsali Dániel ig., Mártonfi István finöv. ig., Dobai József, Frenkó János, Koncz Ferencz, Lókodi Ignác, Tompos József.
1824—25	Fancsali Dániel ig., Lókodi Ignác finöv. ig., Dobai József, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József, Tompos József.
1825—26	Fancsali Dániel ig., Lókodi Ignác finöv. ig., Dobai József, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József, Tompos József.
1826—27	Fancsali Dániel ig., Lókodi Ignác finöv. ig., Dobai József, Frenkó János, Koncz Ferencz, Szász József, Tompos József.
1827—28	Fancsali Dániel igazgató, Lókodi Ignác finöveldei igazgató, Hella Mihály, Koncz Ignác, Koncz Ferencz, Szász József, Tompos József.
1828—29	Fancsali Dániel ig., Lókodi Ignác finöv. ig., Hella Mihály, Koncz Ignác, Koncz Ferencz, Szász József, Török Menyhért.
1829—30	Fancsali Dániel ig., Lókodi Ignác finöv. ig., Hella Mihály, Koncz Ignác, Koncz Ferencz, Szász József, Török Menyhért.
1830—31	Jánosi Elek ig., Lókodi Ignác finöv. ig., Hella Mihály, Kolosi János, Koncz Ferencz, Szász József, Török Menyhért.
1831—32	Vojth Simon, Szabó Péter.
1832—33	Salamon Alajos.
1833—34	Nagy Lajos.
1834—35	Solyom Antal.
1835—36	Kovács György.
1836—37	Frenkó János, Szász József, Nagy Lajos id., Nagy Lajos ifj., Szöcs Imre.
1837—38	Albert Mihály, Kopár Simon.
1838—39	Raymund János ig., Mártonfi Antal, Szöcs Imre.
1839—40	Raymund János ig., Csató Ferencz, Szekeres János.
1840—41	Raymund János ig., Frenkó János helyettes finöv. ig., Csató Ferencz, Szász József.
1841—42	Raymund János ig., Csató Ferencz, Szöke András.
1842—43	Raymund János ig., Aikler Alajos, Keresztes Márton, Olle Elek, Szöke András.
1843—44	Raymund János ig., Daróczi József finöv. ig., Aikler Alajos, Jakóbi Sándor, Keresztes Márton, Olle Elek, Sándor Ádám.
1844—45	Raymund János ig., Daróczi József finöv. ig., Aikler Alajos, Keresztes Márton, Olle Elek, Román Antal, Sándor Ádám.
1845—46	Raymund János ig., Daróczi József finöv. ig., Keresztes Márton, Olle Elek, Román Antal, Sándor Ádám, Temesvári Gergely.
1846—47	Raymund János ig., Daróczi József finöv. ig., Keresztes Márton, Olle Elek, Román Antal, Sándor Ádám, Temesvári Gergely.
1847—48	Raymund János ig., Daróczi József finöv. ig., Benedek Péter, Darvas János, Domokos Ignác, Leresztes Márton, Sándor Ádám.
1850—51	A tanárok névjegyzéke nem található.
1851—52	Gábor János gymnasiumi igazgató-tanár, Bodó Alajos, Darvas János, Domokos Ignác, Fejér József, Kapdebó Antal, Markovics Jakab, Nagy Lajos, Sándor Ádám.
1852—53	Gábor János gymn. ig., Bodó Alajos, Darvas János, Domokos Ignác, Dájbukát Gergely, Kapdebó Antal, Markovics Jakab, Pálfi József, Sándor Ádám.
1853—54	Finta István gymn. és finöv. ig., Bálint Károly, Bodó Alajos, Csiki Péter, Dájbukat Gergely, Domokos Ignác, Fejér József, György István, Kapdebó Antal, Markovics Jakab, Pálfi József, Tamási Márton.

Év	Igazgatók és tanárok nevei:
1854—55	Finta István gymn. és finöv. igazgató-tanár, Bálint Károly, Balogh Elek, Bors Lázár, Csiki Péter, Domokos Ignác, György István, Kádebó Antal, Lakatos János, Rauschman Antal, Szontagh József, Vákár János.
1855—56	Finta István gymn. és finöv. ig., Andrási Károly, Balogh Elek, Bors Lázár, Csiki Péter, Domokos Ignác, Kádebó Antal, Lakatos János, Lőrincz Ferencz, Rauschmann Antal, Szontagh József, Vákár János.
1856—57	Finta István gymn. és finöv. ig., Andrási Károly, Balázs Antal, Bors Lázár, Csiki Péter, Domokos Ignác, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Lakatos János, Rauschman Antal, Sárosi Károly, Vákár János.
1857—58	Dr. Cziriél Antal gymn. és finöv. ig., Andrási Károly, Balázs Antal, Bors Lázár, Csiki Péter, Domokos Ignác, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Lakatos János, Rauschmann Antal, Sárosi Károly, Vákár János.
1858—59	Dr. Cziriél Antal gymn. és finöv. ig., Andrási Károly, Balázs Antal, Bors Lázár, Csiki Péter, Domokos Ignác, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Lakatos János, Rauschmann Antal, Sárosi Károly, Vákár János.
1859—60	Dr. Cziriél Antal főgymn. és finöv. ig., Andrási Károly, Baritz Ottó, Bors Lázár, Csiki Péter, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Lakatos János, Rauschmann Antal, Sárosi Károly, Vákár János.
1860—61	Dr. Cziriél Antal gymn. és finöv. ig., Andrási Károly, Baritz Ottó, Bálint Ignác, Balogh Elek, Bors Lázár, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Lakatos János, Mártonfy Zsigmond, Sárosi Károly, Vákár János.
1861—62	Dr. Cziriél Antal gymn. és finöv. ig., Balogh Elek, Baritz Ottó, Bálint Ignác, Bors Lázár, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Klamarik János, Kovács Antz, Lakatos János, Mártonfy Zsigmond, Poszler János, Vákár János.
1862—63	Dr. Cziriél Antal gymn. és finöv. ig., Baritz Ottó, Bors Lázár, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Poszler János, Vákár János.
1863—64	Nagy Imre gymn. és finöv. ig., Baritz Ottó, Gyertyánfi István, Kádebó Antal, Katona György, Kovács Antal, Lakatos János, Poszler János, Vákár János, Török Gyula.
1864—65	Nagy Imre gymn. és finöv. ig., Balogh Elek, Bors Lázár, Gyertyánfi István, Györfy Sándor, Katona György, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Poszler János, Török Gyula, dr. Cziriél Antal.
1865—66	Balogh Elek gymn. és finöv. ig., Bors Lázár, dr. Cziriél Antal, Gyertyánfi István, Györfy Sándor, Jung-Cseke Lajos, Katona György, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Poszler János, Török Gyula.
1866—67	Balogh Elek gymn. s fin. ig., Baráczy Alber, Bors Lázár, Gyertyánfi István, Györfy Sándor, Jung-Cseke Lajos, Katona György, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Poszler János, Török Gyula.
1867—68	Bors Lázár gymn. ig., ifj. Simon Endre finöv. ig., Baráczy Albert Csiszér János, Gyertyánfi István, Györfy Sándor, Jung-Cseke Lajos, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Poszler János, Török Gyula.
1868—69	Bors Lázár gymn. ig., ifj. Simon Endre finöv. ig., Baráczy Albert, Erődsi Dávid, Gyertyánfi István, Györfy Sándor, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Sántha János, Szabó István, Török Gyula.
1869—70	Bors Lázár gymn. ig., Simon Endre finöv. ig., Baráczy Albert, Daróczi János, Erődsi Dávid, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Lukácsfy Manó, Sántha János, Szabó István, Török Gyula.
1870—71	Bors Lázár gymn. ig., Bardocz Dénes finöv. ig., Baráczy Albert, Daróczi János, Erődsi Dávid, Kádebó Antal, Kovács Antal, Lakatos János, Lukácsfy Manó, Sántha János, Szabó Károly, Török Gyula.
1871—72	Bors Lázár gymn. ig., Bardocz Dénes finöv. ig., Baráczy Albert, Bálint Lázár, Daróczi János, Erődsi Dávid, Kovács Antal, Lakatos János, Lukácsfy Manó, Nagy István, Sántha János, Török Gyula, Csiszér Péter id. rajztanár.
1872—73	Bors Lázár gymn. ig., Poszler János finöv. ig., Baráczy Albert, Csibi Tamás, Daróczi János, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lakatos János, Lukácsfy Manó, Mórícz Gyula, Nagy István, Török Gyula, Csiszér Péter id. rajztanár.
1873—74	Bors Lázár gymn. ig., Poszler János finöv. ig., Csibi Tamás, Daróczi János, Jánosy Péter, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lukácsfy Manó, Mórícz Gyula, Nagy István, Szabó István, Török Gyula, Lukács Sándor, id. rajztanár.
1874—75	Kovács Antal gymn. ig., Poszler János finöv. ig., Daróczi János, Jánosy Péter, Kóródy Endre, Lukácsfy Manó, Lukács Sándor id. rajztanár, Mórícz Gyula, Nagy István, Pál Kálmán, Szabó István, Török Gyula.
1875—76	Kovács Antal gymn. ig., Poszler János, finöv. ig., Daróczi János, Jánosy Péter, Kóródy Endre, Lukácsfy Manó, Lukács Sándor id. rajztanár, Mórícz Gyula, Pál Kálmán, Ráduly Lajos, Szabó István, Szigethy István, Török Gyula.
1876—77	Rieger Gottfried gymn. és finöv. ig., Bándi Vazul, Bodó Ádám, Daróczi János, Fodor László, Jánosy Péter, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lukácsfy Manó, Lukács Sándor, Mórícz Gyula, Szigethy István, Török Gyula.
1877—78	Rieger Gottfried gymn. és finöv. ig., Bándi Vazul, Bodó Ádám, Daróczi János, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lestyán József, Lukácsfy Manó, Lukács Sándor, Mórícz Gyula, Szigethy István, Török Gyula.
1878—79	Rieger Gottfried gymn. és finöv. ig., Bándi Vazul, Bodó Ádám, Daróczi János, Jánosy Péter, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lestyán József, Lukácsfy Manó, Lukács Sándor, Mórícz Gyula, Szigethy István, Török Gyula.
1879—80	Rieger Gottfried gymn. finöv. ig., Bándi Vazul, Bodosi Lajos, Daróczi János, Jánosy Péter, Király Lajos, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lestyán József, Lukács Sándor, Szabó Nándor, Szigethy István, Török Gyula.

Év	Igazgatók és tanárok nevei:
1880—81	Rieger Gottfried gymn. és finöv. ig., Bándy Vazul, Bodosi Lajos, Daróczi János, Jánosi Péter Király Lajos, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lestyán József, Lukács Sándor, Szabó Nándor, Szigethy István, Török Gyula.
1881—82	Rieger Gottfried gymn. finöv. ig., Bodó Ádám, Daróczi János, Incze András, Jánosy Péter, Király Lajos, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lukács Sándor, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Török Gyula.
1882—83	Rieger Gottfried gymn. finöv. ig., Bodó Ádám, Daróczi János, Jánosy Péter, Király Lajos, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lukács Sándor, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Temesváry János, Török Gyula.
1883—84	Rieger Gottfried gymn. finöv. ig., Daróczi János, Jánosy Péter, Király Lajos, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lukács Sándor, Oláh Antal, Pál Antal, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1884—85	Rieger Gottfried gymn. finöv. ig., Daróczi János, Jánosy Péter, Király Lajos, Kóródy Endre, Kovács Antal, Lukács Sándor, Oláh Antal, Pál Antal, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1885—86	Rieger Gottfried gymn. és finöv. ig., Kóródy Endre helyettes gym. ig., Bándi Vazul, Daróczi János, Jánosy Péter, Király Lajos, Kovács Antal, Lukács Sándor, Oláh Antal, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1886—87	Kóródy Endre gymn. ig., Szabó István finöv. ig., Bándy Vazul, Daróczi János, Embery Árpád, Jánosy Péter, Kassay Lajos, Király Lajos, Lukács Sándor, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1887—88	Kóródy Endre gymn. ig., Szabó István finöv. ig., Bándy Vazul, Daróczi János, Embery Árpád, Jánosi Péter, Kassay Lajos, Király Lajos, Lukács Sándor, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1888—89	Kóródy Endre gymn. ig., Szabó István finöv. ig., Bándy Vazul, Daróczi János, Embery Árpád, Jánosy Péter, Kassay Lajos, Király Lajos, Lukács Sándor, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1889—90	Kóródy Endre gymn. ig., Szabó István finöv. ig., Bándy Vazul, Daróczi János, Embery Árpád, Jánosy Péter, Kassay Lajos, Király Lajos, Lukács Sándor, Soó Gáspár, Szabó Nándor, Szigethy István, Tamás Albert.
1890—91	Kóródy Endre gymn. és finöv. ig., Albert Ferencz, Bándy Vazul, Daróczi János, Embery Árpád, Gáspár Balázs, Jánosy Péter, Kassay Lajos, Király Lajos, Soó Gáspár, Szigethy István, Tamás Albert.
1891—92	Soó Gáspár gymn. ig., Kóródy Endre finöv. ig., Albert Ferencz, Daróczi János, Embery Árpád, Gáspár Balázs, Gáspár István, Jánosy Péter, Kassay Lajos, Király Lajos, Szigethy István, Tamás Albert.

A székelyudvarhelyi röm. kath. főgymnasiumban tanult ifjak száma évenként feltüntetve 1689—1892-ig.

Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?
1689	125	1715	118	1741	148	1767	215	1793	79
1690	126	1716	199	1742	145	1768	182	1794	87
1691	58	1717	169	1743	228	1769	153	1795	84
1692	47	1718	174	1744	124	1770	159	1796	85
1693	115	1719	128	1745	114	1771	132	1797	103
1694	82	1720	59	1746	96	1772	112	1798	91
1695	105	1721	58	1747	124	1773	107	1799	95
1696	107	1722	109	1748	168	1774	114	1800	104
1697	81	1723	105	1749	174	1775	138	1801	115
1698	91	1724	128	1750	180	1776	139	1802	120
1699	115	1725	140	1751	173	1777	114	1803	107
1700	135	1726	134	1752	213	1778	111	1804	113
1701	125	1727	104	1753	162	1779	101	1805	102
1702	118	1728	92	1754	160	1780	109	1806	108
1703	116	1729	95	1755	163	1781	89	1807	91
1704	Hiányzik	1730	110	1756	166	1782	72	1808	88
1705	Hiányzik	1731	84	1757	115	1783	120	1809	74
1706	Hiányzik	1732	83	1758	159	1784	78	1810	84
1707	57	1733	126	1759	206	1785	64	1811	71
1708	37	1734	123	1760	96	1786	51	1812	69
1709	44	1735	153	1761	124	1787	49	1813	96
1710	46	1736	173	1762	134	1788	57	1814	78
1711	46	1737	157	1763	146	1789	58	1815	98
1712	139	1738	147	1764	155	1790	149	1816	107
1713	154	1739	147	1765	173	1791	75	1817	86
1714	147	1740	187	1766	197	1792	81	1818	79

Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?	Mely évben?	Hány?
1819	96	1834	Hiányzik	1849	Szünet	1864	141	1879	163
1820	75	1835	74	1850	55	1865	138	1880	148
1821	75	1836	80	1851	76	1866	123	1881	142
1822	87	1837	Hiányzik	1852	90	1867	140	1882	155
1823	75	1838	82	1853	106	1868	158	1883	143
1824	89	1839	83	1854	105	1869	166	1884	155
1825	85	1840	76	1855	111	1870	175	1885	153
1826	78	1841	77	1856	117	1871	133	1886	148
1827	85	1842	Hiányzik	1857	145	1872	128	1887	144
1828	81	1843	58	1858	144	1873	109	1888	156
1829	68	1844	63	1859	164	1874	102	1889	158
1830	75	1845	64	1860	159	1875	95	1890	161
1831	80	1846	75	1861	142	1876	108	1891	177
1832	Hiányzik	1847	68	1862	160	1877	133	1892	174
1833	Hiányzik	1848	72	1863	115	1878	135		

Daróczi János.

ALKALMI KÖLTEMÉNY.

— Szavaltatott a felszentelési ünnepélyen, 1892. október 31-én. —

Meghallgatám a vén harang mély hangját,
Hétköznapon nem szólt ily ékesen,
Elöntve a kedv biborával arczám
Az ájtatos hívőket kérdezém;
Isten lakának oszlopos szentélyén
A „Veni Sancte” járt ma köztetek
S viszhangra kelve a sziveknek mélyén:
Fel, fel mindnyájan ünnepeljete.

Örök e földtekén a végenyészet,
Eltűnt való és röpke sejtelem;
De az idők nagy folyamát ha nézed:
Felesillogó oáza a jelen.
Állj meg tehát idők gyors pillanatja,
Nyujtsd hosszúra oh kérész-éltedet;
Igy esd feléd e kör paránya, nagyja,
Tedd fényessé e ritka ünnepet.

És a jelen, a melynek büszke márvány
Arany felirata nem tűndököl,
Megáll, jókedv sugárzik Jánusarczán
És széttekint a percznyi fény mögül.
Meglátja ott hazám szép ifjuságát,
Mely neki élt s él mig ifju leszen:
Az esdő szózatot köszöntve áldván,
Kedvét megosztja most ez ünnepen.

Ez újra néz, megette száll az alkony,
Még viaszasult halvány vonásival;
Egy néma ház kopott mezére halkan
Vég búcsúcsókot adva véle hal.
Megrezzen a jelen, apjára gondol,
E síri csend a multat illeti
Eh a jelen nem álmodik halálról,
A kedv ne bús, legyen most ünnepi.

Igen az ősi pajzs fordult felette,
Sok eszmét zár le itt e düledék,
S a holt muló nagyságát búfeledten
Merengve hosszan nézi, nézi még.
De elhagyunk e perczben oh jelenlét,
A mult porán nőtt rózsás életed;,
Sirásra hívó ajk szavát megvetnéd. . . .
Vidulj, nekünk még tennük nem lehet.

Itt éltek őseink sok század éven,
A kezdetet nem tudja senki már;
Szent nyomdokán e híres nemzedéknek,
Hol a halom bozót még és sivár,
Szent hajlokot emeltek Istenöknek
Tövén az iskola virágja nőtt;
S a szörköpenyre vértet is öltöttek
A kettős elv megtámadása közt.

Küzdöttek hévvel, mint puszták királya,
Szent czélokért silány kenyér között;
Pusztító vészt lövelt a honfi lángja,
Ha honja sorsa tán keczkára jött.
S a harc után, ha szállt a békehajnal,
A muzsák újra játszadoztanak
Emléktek öröm könnyes áldozattal,
Tovább ne, oh ne szóljatok falak!

Mert a jelen türelme véget ére,
Zárulj be hát szent hajdan ajtaja,
Klio már írt e drága szemfedélre,
Dal az, feltámadás öröm dala;
Melynek bűbajos hangja közt megfordul
S meglátja a jelen szép gyermekét;
És keble telve túlvilági gondtúl:
Eljátszni kész Kronosz történetét.

Am a jövődő délibábos fényben,
Gigászkarokkal áll eléje most;
S reménydus élte fontos érdekében
Halálcsapást szörnyű csapásra oszt.
S a harczból, mint kelet regés madára
Kitör az ifju arcu iskola,
Az ősi lak nem zárt mindent magába,
Virulni fog az eszmék uj hona.

S vajon hű lesz öröke nagy kincséhez,
A törpe korszak mindenik fia;
A multak bölcséként nevel és érez
Kitől lehet s kell is tanulnia?
Az ismeret kertjéből szed ki magvat
S átülteti a hitsugár alatt;
Ez nyujt erőt s munkája közt, ha lankad:
Tüzet a honfi szív tüzéből ad.

Légy hát dicső te czél minden vonása,
Mely e falak méhében testet ölt;
Hogy késő század sarjadéka lássa
Meddő munkásokat nem szült e föld.
A szentelt viz cseppjén forrás fakadjon,
Áldásos árja minket hasson át,
S a ház minden köve hálát adjon
Azon nagyoknak, kik megalkoták.

Büszkén áll Ég felé a múzsa vára,
Vesztett lakáért többé nem zokog;
Boldog, nem ósdi foszlány már ruhája,
S a kis lakók is vele boldogok.
Ma érte szólt az isteni szentélyben
A „Veni Sancte” s érzi lelketek,
Viszhangra kelve bent a szívbe mélyen:
Jertek minyájan ünnepeljete!

Embery Arpád.

A FŐGYMNASIUM UJ ÉPÜLETE.

Altalánosan érzett szükséggé vált már régebben, iskolánk helyett egy újat építeni. Kifejezést adott ennek több ízben nagys. Elischer József kir. tanácsos és tank, főigazgató ur hivatalos látogatása alkalmával. A vallás és közoktatási m. kir. miniszter ur ő nagyméltósága pedig már 1887-ben iskolánkat revisio alá vevén, ugyanezen év november hó 28-án kelt magas leiratában, iskolánknak a Főtanhatóság által is ismert hiányait konstataulta s felkérte az igazgatótanácsot, hogy e tanintézetet kellő átalakítás, esetleg újra építés által a kívánalmaknak minden tekintetében megfelővé tegye. Az igazgatótanács ezen magas leiratot tudomásul vette, tekintettel arra, hogy az 1887. évi status-gyűlés jegyzőkönyvének 26-ik pontja alatt Székely-Udvarhelyen új gymnasium építése már elvben elhatározott.

Új gymnasiumunk keletkezésére nézve álljanak itt a következő adatok:

Főtanhatóságunk 1887-ben a főgymnasium sürgős kijavitása, illetőleg kibővítése, átalakítása s téli tornahelyiséggel való ellátása tárgyában tervrajzot és költségvetést kér.

A Jung-Cseke Lajos apát-plebános, dr. Török Albert főgondnok és Kóródy Endre igazgatóból alakult hármass bizottság előterjesztést tett a régi épület átalakítása, a póttanodának emelettel való ellátása és tornahelyiség építésére nézve. Költség 46000 frt. Kiemelte azonban e terv czélszerűtlenségét, mivel ezen esetben az épület 3 helyen állana. Ajánlatba hozta tehát azt, miszerint jobb lenne a finövelvét kinyújtani, ennek költsége 64000 frt lenne. A régi épületek pedig eladatnának vagy haszonbérlesithetők lennének. Tekintettel azonban arra, hogy most építik a vasutat s magas az ára mindennek, az építés 2—3 évig elodáztatnék.

A főtanhatóság a beküldött tervrajzokat nem fogadta el azért, mivel a helyiségek kicsinyek lennének és az építés rendszer nélkül végeztetnék. Tekintettel pedig arra, hogy városunkban a más két tanintézet közül az ev. ref. collegium kiújított és kibővített épületet nyert s a reáliskolának is maholnap új épülete lesz, szükséges a gymnasiumnak is ez. Az előkészületek megteendők, de az építkezés elhalasztandó. Addig évenként e célra 10000 frt fog tőkésíttetni.

A tett jelentések alapján, a körülmények alaposabb megvizsgálása czéljából s az építkezésnek különösen a helyére nézve, Főtanhatóságunk 1888. nyarán nagys. Finály Henrik és nagys. Szamosi János egyetemi tanár urakat, mint az igazgatótanács képviselőit kiküldötte a helyszínére. Nevezett képviselő urak a szemlét megtartván, jelentésükben kiemelték, hogy a régi gymnasium átalakítva sem tehető használhatóvá. A póttanoda czélszerűtlen, a gymnasiumi butorzat használhatatlan, tehát új épületre van szükség. Dombra építeni továbbá nem lehet, a hely egyenetlen volta, a talaj lazasága s a rendkívüli költségek miatt, s a feljárás is veszélyes lenne. Ajánlják, hogy az épület a kántori telek és a kerületi papság telkén emeltessék és kívánatos, hogy a tervek a jelen évben elkészüljenek, s a jövő évben az építés megkezdődjék.

Ennek alapján ápril 13-án 293. jkvi pont alatt az új gymnasium építését Főtanhatóságunk elhatározta a kántori telken. Elhatározta továbbá azt, hogy az építkezés a vasut építés bevégeztével azonnal megkezdessék. A Status-gyűléstől felhatalmazás kérendő, hogy az összeg valamely alaptól részlettörlesztés mellett kölcsön vétessék. Dr. Török Albert világi- és Jung-Cseke Lajos egyházi gondnok urak és Kóródy Endre gymn. igazgató felkértek, hogy a telkek situális rajzát küldjék fel s a vételárra tegyenek javaslatot.

1888. őszén Biró Béla kanonok, status-előadó ur és Gabányi Endre status-mérnök ur a helyszínére küldetvén, itt a megyebeli statusgyűlési tagokkal értekezve, az épület helyére vonatkozólag felmerült az a kérdés, vajjon nem lenne-e czélszerű, ha a kerületi papság háza, a Gyertyánffy Gábor háza és az ev. ref. kántori telek kisajátíttatnának s ezek helyére emeltetnék az iskola. Ezen telkek megszerzésére az első lépések megtörténtek, de az építkezés előkészítésére alakított bizottság, mely Jung Cseke Lajos apát-plebános elnökle alatt dr. Török Albert főispán, Florián János törv. elnök, Szabó Dénes kir. járásbíró (jelenleg táblabíró), Diemár Károly kir. ügyész és az intézet részéről Kóródy Endre és Soó Gáspár urakból alakult, az árakat magasaknak találta. Felvettették az a kérdés is, vajjon nem lenne-e czélszerű, ha a szent Ferenczrendiek temploma mellett levő és a szerzet tulajdonát képező telkek sajátíttatnának ki, mely utóbbi terület 5000 frton megvásárolható lenne.

Miután a helyszíni szemlék megtartattak, Jung-Cseke Lajos apát-püsp. biztos ur a kisajátítás ügyében jelentéstételre hivatott fel, ki is jelentésében kiemelte, hogy az épület legezelszerűbben a Gyertyánffy Gábor-féle és az ev. kántori telken emelhető és a szomszédos Seminarium udvarán, a mennyiben az épület tervrajza szerint hely szükségesíteni fog.

A Főtanhatóság erre értesítette a püsp. biztos urat, hogy a kisajátításra a felhatalmazás 13000 frt erejéig az építési bizottságnak megadatott.

1889. tavaszán az igazg.-tanács a Gyertyánffy (Ágotha) és az ev. ref. kántori telkek megvételét elfogadta s a vásár megkötésével az építési-bizottságot megbizta. A Status mérnöke tervezés végett a helyszínére kiküldetett. Az ev. ref. egyházzal a kántori telekre és Gyertyánffy Gáborral az ugyn. Ágotha-féle telekre 13000 forintban a vásár megtörtént, a szerződések kiállítottak, a főtanhatósághoz felküldettek s a tulajdonjog 1889—2093. sz. tkvi végzéssel a Statusra átkebeleztetett.

Miután így iskolánk építése az előadottak folytán ténynye vált, felhivattak a községek, hogy tehetségük szerint bármely anyaggal járuljanak az épület felemeléséhez. A felhívásnak igen kedvező eredménye lett, a mennyiben Udvarhelymegye mindenik katolikus községe vagy követ, vagy fát hozott. E helyen a hála és kegyelet hangján kell megemlékeznünk az udvarhelyi járás derék főszolgabirájáról, néhai tek. Soó Károly urról, ki odaadó és fáradságot nem ismerő munkásságával, a szükséges építési anyagok adományozását a községek részéről nemcsak keresztülvitte, hanem azoknak pontos időre való beszállítását is elősegítette.

Az alispáni hivataltól nyert értesítés folytán az anyag a községek részéről megszavaztatván, annak átvételét Soó Gáspár főgymn. tanár, ez időszertint igazgató, eszközölte.

A főszolgabiró értesítése szerint (1889—3514. sz.) a községek ajánlatai a következők voltak: 1. Bethlenfalva 100 drb stakatur-fa és 4 öl kő; 2. Fenyéd 6 öl kő; 3. Máréfalva 12 öl kő; 4. A két Oláhfalva 24 öl kő; 5. K.-Keménfalva 4 öl kő; 6. Zetalaka 200 drb stakatur-fa; 7. Oroszhegy 300 drb stakatur-fa; 8. Szentkirály 8 öl kő; 9. Fancsal 25 szál fa; 10. Ülke 50 szál fa; 11. Szent-Tamás 50 fa; 12. Tibód 15 fa; 13. Kadicsfalva 200 bárka porond; 14. Farkaslaka 10 öl kő; 15. Szentlélek 100 fa; 16. Malomfalva 30 frt; 17. Dobó 3 öl kő; 18. Vágás 3 öl kő; 19. Béta 2 öl kő; 20. Lengyelfalva 200 szekér fővény; 21. Szombatfalva 20000 drb téglá szállítására ígás erő; 22. Atyha 200 szekér fővény; 23. Korond 100 frt; 24. Lővéte 400 véka jól égetett mész.

1890. tavaszán értesít a Főtanhatóság, hogy az építés Lengyel Gergely és fia Lengyel János és Gyertyánffy Gábor vállalkozóknak adatott ki és április 15-én meg is kezdendő. Az építés a jelzett időtől kezdve folyt 1891. őszéig s ekkor a berendezés iránti javaslatra hivatott fel a mérnök.

Az építés folyamata alatt arra a gondolatra jött az építettő-bizottság, hogy czélszerű lenne a kerületi papság telkét is kisajátítani, mert az épület előtt közvetlen egy udvarral ellátott ház, az épületnek hártányára lesz. A főtanhatóság az ezen értelemben tett jelentésre a kerületi papságot még 1891-ben a telek ingyen átadására kérte fel, de miután a ker. papság a kérést egészen nem teljesíthette, azt az ajánlatot tette, hogy 1000 frtéért átengedi. A főtanhatóság az ajánlatot köszönettel elfogadván, a telek a jelzett árban megvásároltatott.

Az épület udvara előtti kerítés helye kijelöltetvén, a szabadon maradt tér megvételére felhivatott a polgármesteri hivatal. A terület a folyó 1892-ik évben meg is vétetett a város által.

A felszerelés 1891. őszétől 1892. tavaszig eszközöltetett, a tanítás azonban 1892—93. tanévvel kezdetett meg.

Az építésre vonatkozólag megjegyezzük, hogy az építés lassan folyt, daczára annak, hogy az építést felügyelő bizottság a legnagyobb munkásságot fejtette ki és a legapróbb részletekig menő körültekintéssel járt el feladatában. Megjegyezzük még azt, hogy az épület tervrajzában is állottak be változások, a mennyiben, az igazgatói lakás azon oldalra volt tervezve, a hol az osztályok vannak. Ezt az építettő-bizottság, mint helytelen dolgot megfordította és az igazgatói lakást a front másik oldalára helyezvén, így az épületet paedagogiai szempontból a kívánalmaknak megfelelővé tette.

Adja a mindenható, hogy a már kész, palotaszerű iskola, a tan- és nevelésügynek bástyája s a székely nép fiainak kulturális fészke legyen az idők folytán mindenha!

Tamás Albert.

A LEGSZEBB NÁSZ.

Alkalmai dramolette 1 felvonásban.

[Oldalt az új gymnasium, középen és jobb oldalon fasorok láthatók.]

S Z E M É L Y E K:

Alma Mater
Hit
Hungaricus }
Germanicus } ifjak
Hellerikos }

Törtenelem
Természet
1.)
2.) } lányka
3.)
Egy öreg székel.

Leányok és székel.

I. J E L E N E T.

Alma M. ; később Leánya; Kis lánykák.

Alma M. Több év világa hunyt ki már a mult
Mindent emésztő keble mélyiben,
Hogy ősi százados lakóhelyünk
Elhagyni kényszerít a csalfa sors.
Pedig hát mindenütt lakásaink
Remek falát szentelt kéz vonta fel ;
Oktatni hivatott ajk szórta szét
Tudós ígét, hajdan a világ
Tudás vágyának nyujtva tápszerül.
Leányom hű szerelme örködött
A munkás had felett vészt háritó
Gyanánt, s a hit mézéből nyert erőn
Buzgó imák közt megfért édesen.
Ám a koroknak teltevel haladt
Az ész, sovárga új vívmányokért,
S az új prométheusi szellemet
Mi pártolók. Mindent feláldozánk,
Hogy háborítlanul éljünk tovább.
De a mohón betört culturfolyam
— Forrása tiszta volt bár — nőttivel
Konkolyt is horda széles medriben
Melytől már pusztulásnak indula
A tiszta erkölcs szülte gondolat.
Mammonkezeknek birtokossa lett
Az úr, vérző szavakkal illetett
S hol szánk ez ellen tiltakozni mert,
Mi dacra nem termett lények levén,
Sirás között elüze onnan és
Útunk e bérczes kis vidék felé
Terelt és él a hit jövőnk iránt,
Hogy sorsunk itt tán jobbra forduland.

(Lánya megjelenik a fák között.)

Szegény leányom épen itt közelg
Kis lányok serge futja őt körül ;
Halvány arcán könyfelhő tévedez,
De csüggedésre nincs oka, hisz ő
Maga a hit. Jer édesem, felém!
Dobd fátylad el, emeld tekinteted
E lakra, mily büszkén teríti el
Komoly alapra mért szabásait.
Oh nem, nem is lehet gonosz a hely,
Hiszen kereszt ragyog ki homlokán.
Kereszt! . . . oh hála neked, oh nagy Ég . .
Hogy hosszú kínos bujdosás után
Keresztet láthatok

Hit.

Alma M. Igen. Kereszt.

Itt megpihenhetünk.

Hit. Kegyes anyám!

A fájdalom megszentelt könnye közt
Öröm fakad vigasz szavad után.
Ezerszer üdv neked, hogy élni hagysz.

Alma M. A tiszta hit nem halhat meg soha
Galád irigység, durva rágalom,

Minden nyilát feléd lövelheti
 Az éden bünszülötte ám, de nem
 Őlhet hitet, vagy önmagába vész,
 Nyugtasd meg hát a szenvedő kebelt;
 A bántalomnak még árnyéka sem
 Szállhat reád itt édesem; nézd meg
 Leendő otthonod s keress gyönyört
 E bájvidéknek pompa képiben.
 Én kissé távozom megtudni, hogy
 Mely nép hazája ez, s kié e ház. (Indul.)
 Ha idegent közelegni látsz, ne állj
 Még szóba sem vele, kiálts legott;
 Leányka vagy, ártatlan szüzi lány,
 Csábos szavakkal könnyen törbe csal
 A férfi csapodár szive. Isten
 Veled. (El.)

Hit. Kis lányaim elhagyatottok?! Gyorsan ide.

1. Lány. Minő sok szép virág

Terem jó nénikém e fák alatt.

2. Lány. Mért hívtál oly korán a rétről el
 Ép most akartam szedni néked és
 Anyámnak

Hit. Oh most nem lehet.

Mind. Miért?

Hit. Nem tudjuk, hogy kié a kert s virág.
 Tilosba jární nem szabad, megyünk
 Tovább tehát.

3. Lány. Oh drága nénikém

Oh el ne hagyj, mi nem követhetünk,
 Itt él apánk, anyánk, testvéreink
 Elhagyni hű szívünk nem engedi.

1. Lány. S viszont te tőled is megválni fáj.

Hit. Kis kincseim! családé vagytok a
 Család szemfénye, gyöngyei.
 Kis őzikét hűs csermely cseppjítől,
 A lányt családi körből vonni el,
 Eltilt a lelkiismeret szava.
 A liljomszívnek üde hamvait
 Megóvni külvilág porától és
 Repülni égi eszmények felé
 Az erkölcs szárnyain: tiszttem csupán
 Csak ez, csak ez lehet. Itt köztetek
 Tehát nem lakhatom soká, e tiszt
 Magasztos szózata, más táj felé
 Is vonz, hol nem valék soha s a hol
 Tövis vár én reám, de rózsá kél
 Léptem nyomán, ha megbecsül a nép.
 Hazám nincsen, nem adhat hont nekem
 E föld, mikor örök hont hirdetek
 A földieknek ott, felhők mögöl.

1. Lány. Oh vigy magaddal minket is oda,
 Szülőink sok szépet regéltenek
 E helyről.

Hit. Hogyha jó leányaim

Maradtok, míg tart földi éltetek
 S a mostani szeretet lángja ég:
 Kiesdem azt, mindnyája ott leszen,
 Csak szálljon ifju emléktek felém.

2. Lány. Ott a virág s ruhánk is szebb leszen
 Ugy-e?

Hit. Az illat nem fog el soha

S örök habtisztaság lesz a ruhán.

3. Lány. Menjük még most, mindkettőt kedvelem.

Mind. Menjünk, menjünk aztán ott légy anyánk!

Hit. Az nem lehet édes leányaim!
 Érdemtelen még nem jutott oda
 A föld egy lánya sem.

Mind. Mi jók vagyunk!

Hit. De kérdés, lesztek-e?

Mind. Igérjük im

Hit. De mit felelnek erre a szülők?

1. Lány. Mindnyájunkat nagyon szeretnek ők.

Hit. Mely nemzetből valók?

1. Lány. Ők székelyek

Hit. Székely, . . . székely leányok vagytok, oh

Áldott az Ur neve, hogy megtudám.
 Jertek keblemre mind, hogy csókjaim
 Megszentelt árja érje ajkatok (Rendre csókolja)
 Lelkem fele hitem szerelme te
 Boldog jövőm hajnal-sugárai
 Igen, székely hivek között vagyok,
 E nép én értem élni, halni kész,
 E drága név hallattakor kihál
 A távozást sugalló gondolat.
 Bejártam ezt a hont, e kanaánt
 S nyugvó tanyát nem lelheték sehol.
 Hitetlenek elorzák házaim,
 Hitetlen az, kinek kincs ad hitet —
 Önkény, parancsolás és büszke gög
 Űtött tanyát, hol én valék az úr.
 Szegénységnek nyomán kül czitraság
 Burjánzik s mennél jobb a talaj,
 Annál erősb lesz üldözésem is.
 Tovább tehát egy lépést sem teszek,
 Pihenni vágyom itt ez ősi bércz
 Között, hol a kereszt szeplőtelen
 Még, és remélnem Isten engedi,
 Hogy e kereszttel ékitett lakot
 Nem szállta meg előttem ellenem :
 A jogbitorló átkos hitközöny (Alma M. fellép a háttérben.)
 Anyám! ne mondd tudom, kik laknak itt,
 Az ígéretnek régi földje ez,
 Hitetlen durva rajt' még nem terem.

Alma M. Igaz hű emberim jó székelyek,
 Örömtől rezg szívemnek hurja mind
 Édes leányom ám ez még kevés;
 A palota üres, gazdája nincs
 Sehol, bár rendezett minden szoba.
 Mily érzelem forr keble rejtekén,
 Attól függ sorsod is. De édesem,
 Amott a törpe fának lombja közt
 Árnyak vonultak el, léptek zaját
 Is hallom már közelegni, te nem
 Maradhatsz itt soká, e lánysereg
 Vidám körében, itt a lúgasok
 Közé pár perczre távozol s ha tán
 A jött halandó véled szólni kész :
 Szólitni fog majd Alma Matered.
Hit. Anyám parancsszavának engedek
 Jerünk az ébredő virány felé;
 Szent áhitatra gerjedjen szívünk,
 Nincs szebb mint Istenünk dicsérete. (Indul.)
1. lány. Imánk ha majd bevégezzük, szabad
 Virágot szedni s játszani is ugy-e
Hit. Szabad. ?
2. lány. Anyámnak én már szedtem is.
3. lány. Én kis csokorba neked nyujtom át.
Hit. Köszöntlek érte, jó leányka vagy.
1. lány. Én is kötök egy rózsza lombfűzért
 S azzal kis oltárom feldiszítem.
Hit. E választás a legszebb, drága lány. (Eltávoznak)

II. JELENET.

Alma Mater, később Germanicus.

Alma M. (Lejőn.) Ügyünk hajója kedvező révhöz
 Jutott, félelmem oszladozni kezd,
 Sikert kivívni lányom érdeke.
 De csitt, amott egy férfi tart felém,
 Majd kulcsot ad minden titokhoz ő (Germanicus jön.)
Germ. Üdvözlét, hódolat, kegy asszonya,
 Művelt nyugat lovagja szól hozzád.
 Cultur-magok hintésin fáradok
 S megtudva azt, hogy itt egy épület
 Lakatlan áll, kivenni szándokom.
Alma M. Köszöntelek én is nemes lovag!
 Fennkölt a czél, melyért harczol karod,
 Ajánlatod kívánom hallani.
Germ. Előbb hagyd kérdenem, te vagy e ház
 Urasszonya?
Alma M. (Félre.) Tervét még nem tudom.
 A túlhamar ítélet dőreség
 (Germ.-hoz.) Jelenleg én vagyok, nemes lovag!

Germ. Korlátlan hatalmad ird reám,
Cserébe kapsz biztos megélhetést.

Alma M. Az nem lehet, megtiltja helyzetem.

Germ. A női kormány könnyen elmerül
A tévedés vizébe, higgy nekem.

Alma M. Legyek bár áldozat, de nem lehet.

Germ. Birása annak ép nagy áldozat.
Gondolj tehát a küzdelemre, mely
Rád vár itt, míg ha nékem átadod
Germania minden vívmányait
Parancsszavadra mind átültetem.
Tovább haladni volt mindenkoron
Polgári zászlónk büszke jelszava;
Ez lesz jövőre is, azonban egy
Feltétel regköti ajánlatom . . .
Uralgjon itt fajomnak szelleme.

Alma M. Elég, szavad mezében csáb lakik,
Külsőd lovag képét mutatja bár!
Tért nyitni számotokra nem lehet
Hisz jól tudod, hogy itt él a magyar
Vérével váltott ős honába már
Évezred óta, én e nép szentelt
Jogát ki nem szolgáltatom soha.

Germ. Merész vagy asszonyom, s nem szófukar,
— Különben ez nemeddel egy idős —
Vedd fontolóra jól kívánságom
S belátod azt, hogy tiszta szándokom.

Alma M. Sok ily ajándokot ígéretél
Derék magyarjaimnak s fájdalom,
A múlt idő tanum, meg is kapák!
Áldás helyett átok tehát kegyed.
Önkárán már tanult s e bünhődés
Elég a sorstól lépre oh ne vidd!
Különben is nemcsak magam vagyok.
Ez ügylőz lányom is még hozza szól!

Germ. Leányod is vagyon? (Félre) Szerencse fel!
A lányka gyöngé nád, majd meghajol .
(Fenn.) Nagy asszonyom! nemes vonásid
Szépségeit öröklé lányod is,
A fa gyümölcse messze nem hull el
Tapasztalat szerint — én úgy hiszem!
Azon tudattól, hogy lányod vagyon,
Megmozdul itt egy kis halom, tövén
Az érzelem patakja csörgedez,
Melyből szerelmen Oceanja nő.
E végtelen vizár most elragad,
Feledni kezdem tett ígéretim,
— Az mind csak kába színlelés vala. —
Oh hagyd leányod rajt' evezni és
Rabszolga nem lesz engedlemesebb.

Alma M. Ő tőle függ, bár most megmondhatom,
Kezét egy oly lovag nem kapja meg,
Ki ingatag határozásiban.

Germ. E praeda volt az ajk minden szava,
Hozzá mákszemnyi érzelem se fér,
Ha ily konok jellemvonása van.
Higgadt kebel után sovárgok én
Minőt te birhatsz oh add hát nekem.

Alma M. Hazudsz, ne szólj! sejtelmem im való

Germ. Csend asszonyom! túlsújt ítéleted

Alma M. De sőt szerény, álnok, rút, hitszegő
Lényednek minden porczikája és
A tiszta lég minden paránya, mely
Pokolkebledből szálong én felém:
Nemzetlenítő, kórányag, a mely
Egy nemzetet kér áldozat gyanánt.

Germ. Elég

Alm. Nem, végtelen a láncz, melyet
Vétked szeméből fonva ránk rakál;
Összsúlya most gyűlött fajodra hull.

Germ. Fékezd dühöd kegy asszonya, fajom
Ne sértsd, mert megfeledkezem . . .

Alma M. Szabad,
De úgy vigyázz ármány ripőkje, hogy
Segélykiáltásom visszhangjain
Felkél a Kárpát hangyanépe és

Az Istenember ostorával űz
 Ki majd, ha hozzám ér galád kezéd.
 G e r m. Nem türhetem tovább gunyszülte szód.
 Önérzetem minden vércseppjeit
 Agyamba kergeti a bosszuszomj,
 Égése tette hív, kiálts tehát,
 Ha küzd a kard, nőért küzd véle is (Kardot ránt)

III. J E L E N E T.

A l m a M. Gyilkos!

H e l l. Ne bánts!d!

G e r m. (Hátrál) Tervem dugába dőlt

A l m a M. (Pathossal) Megmentéd éltetemet

G e r m. (Félre) Ez is talán

Kérőbe jött?

A l m. Bármit kívánj; ezért

Én minden áldozatra kész vagyok.

H e l l. Semmit se, férfiak kötelme ez.

G e r m. Ne add itt is nagyképűségedet.

H e l l. Fojtsd vissza gunyjaid, mert istenim

Hitére még halálnyögés fog el.

G e r m. Tudom, boszút lihegve üldözöl,

Hogy számkivetni készülend hazám.

A l m a M. Ez mind üres beszéd, mondd mit kívász

E mellett a pehely világot ér (Germ.-ra mutat)

G e r m. (Félre) Ha lányáért eseng, az szent igaz,

E kardon ősi vére rozsdá lesz [Hátérbe megy]

H e l l. Oh asszonyom! nem kérdelem hogy ki vagy

Érzem, mint gyermek érzi a szülőt,

Érzésünk és a cél közös levén,

Elárvult életem sugallata

Követni mind halálodig. Nagy volt

Hajdan hazám, világralmi terv

Nem zaklatá, világ volt egy maga

És garadával hullt alá tudás

S művész fájáról a megért gyümölcs.

A honfi szelleme szeplőtelen

Volt, míg nem tört külföld határin át

Mely nemzetem hő szivveréseit

Megbénítá s rohant a végbukás

Felé; a hit világpolgári lett

Monddam tovább, hogy fáj, azt gondolod.

A l m a M. Tovább, beszéded méznél édesebb

H e l l. Rút belviszály és ádáz pártusák

Forgácsolák szét a honi erőt

S nagysága romba dőlt korán, korán-

A nemzet százados kincshalmazát

Zsákmányul ejté, mind külföld fia,

Elhordta szét a nagy világba és

Oroszlánbőrbe most hivalkodik.

Az isteneknek szent ligetjeit

Az áldozat véráztatott kövét,

Mindent, mi úttörő volt és a mi

Beszél eldödeim nagyságiról:

Mind porba tiprá a bösz fergeteg

És a hazátlánok négy táj felé

Elbujdosának oh keresve a

Kenyért azzal, mit Ég adott nekik.

Most én is egy ily bujdosó vagyok

Nevem Hellénikos. Midőn sok száz

Után bevitettem a műveltségnek

Nagy tündefényű templomában már

E korhadt ó-világ több államát:

Eldob magától háládatlanul,

Mint édes anyját sok korcssarjadék.

Nem kérem hát a te s lányod kezét,

Mint tette azt előbb e vakmerő,

Csupán csak azt, hogy türd személyemet

S nyujts annyi kedvtelést, hogy ideát

Terjesszek itt e csarnok termiben:

Leonidász honáért égő szent

Tüzét, Tyrtaiosnak csatadalát,

A vak Homér költészetét, a sphynx

Csodás talányát és Demoshenes

Lánglelkű alkotásait.

A l m. Legyen,

De ez kevés hálából éltetéért!

Hell. Nem, nem e szív több vágyért nem dobog
 S ha annyi századév nem tépte szét
 Köztünk a jóbaráti frigy-fűzért,
 — Pogány vagyok bár sok keresztény él,
 Ki a pogánynál is hitetlenebb. —
 Most sem szakad szét arra esküszöm.
 Alma M. Igaz, a hol te vagy nem fél a hit.

IV. J E L E N E T.

Voltak. A Hit, később Hungáricus

Hit. (Befut a fák mögül) Anyám, anyám! egy nyalka ifiut
 Láték az erdő sűrű bokra közt,
 Oly szép minden vonása és magyar
 Ruhát visel.

Hell. A szive is magyar.

Hit. Anyám, ki ez a férfi?

Alm. Ez itt

Egy jó barát, ki több istenbe hisz,
 De tiszteli az egy igaz hitét.

Hit. Isten hozott, ez ifiut ismered?

Hell. Kettőnk iránt még nem volt senki jobb,
 Az én dicséretemre nem szorúl
 Azonban itt jön épp, halld őt tehát.

Hung. [Félre] Mily tisztas társaság lebeg körül?
 Elfog csodálatom, mi ok szülé?

De tuj nem léphetem vendégjogom
 Körét, (Fenn) legyetek üdvözölve mind
 Új otthonomban, a magyar szokás
 Jó hirneve itt nem veszett ki még.

Alma M. Levente vagy, dicső nép hős fia!
 Szent czélokért áldozni kész lovag.
 Bátran jövének be birtokodba hát,
 Mert jól tudók, hogy száanalom, részvét
 Kiséri lépteink részedről is.

Avagy száanalmat az nem érdemel,
 Ki gyermekével vándorbotra kél
 És jár a völgy ölén, él bércz haván
 Lakástalan, mert nem lak az, ha rá
 Az égnek boltozatja rak tetőt.

Hung. Nyugodt lehetsz rendelkezési jog
 Szerint ez itt tiéd s a gyermeké.

Alma M. Mivel háláljam meg nem várt kegyed?

Hung. Nem, nem, köszöntést nem vár a magyar
 Jó tette czélja jólét s nem kenyér.
 Ifju valék, feltámadt bennem is
 A nősülésre vágyó érzelem,
 Beutazám a föld minden zugát
 Keresve lányt igaz hű hitvesül
 S leány-nézésem nem volt hasztalan.

Alma M. Ki az?

Hit. Én is szeretném tudni azt!

Hung. Akadt nem egy, akár egy millió,
 Szép volt, mint Cyprus Istenasszonya
 Mindnyája és a női nyelv varázs —
 Hatalma már legyőzni készüle,
 De ám ledönté a szív trónusát
 Az ész s kudarcot vallott a pokol.
 Látám a belsejébe nézve, hogy
 A nők álarca sátánt rejteget,
 Fejetlenség, s mindent felforgató
 Szülők leányai valának ők.
 Lehült hevem tehát külföld iránt
 És felfogadtam Istenemnek, hogy
 Az ő szokástól én se térak el,
 S habár a vén családi tűzhelynek
 Romján, mint ifjú sas, egy új leve:
 Mégis szerelmem egy oly nő nyeri,
 A ki szegény s ártatlan jó szíven
 Erkölcs igaz zománcza tündököl,
 S azért kincsénél mindenha gazdagabb.
 Ez eszményem, ily nőt ohajtok én,
 Egy ily nőt láttam itt s a dal szerint
 Magamnak szántam, hogy megláttam őt,
 Ki volt, oh szólj kegyelmes asszonyom!

Alma M. Leányom játszott a fák között.
 Nem sejtve, tudva, hogy kié e föld.

Ő is szemügyre vett s repülve jött
 Rózsás arczczal vigan jelentve, hogy
 Egy délczeg ifjú gyorsan erre tart.
 Hung. Az én valék, figyelmedért megint
 Légy üdvözölve, bár a bók nagyon
 Hízegő én reám.
 Hit Érdemszerű,
 Ha lány nem volnék, többet mondanék.
 Alma M. A lányka bókvirága ajkain,
 A szív tavasza első hirnőke.
 Hung. Ha elfogadja azt az ifju,
 Viszont érzelmi szála napsugár,
 Mely a virágra életet lehel.
 Alma M. Külön mit ér tehát?
 Hung. Egy bús sohajt,
 Mely tárgytalan száll messze tájon át
 És titkos szomja gyötrő kinjain
 Elkészíti a nesztelen halált.
 Hit. Ha szúzi csókkal üdvözölheti
 E napsugárt az ártatlan virág...?
 Hung. Akkor kitörnek a kebel tüzes
 Volkánjai, kigyúl a szem minden
 Szövétnéke s a bűvös áradat
 A gondolat világát elfeledi;
 Nem földi lesz a földi porhüvely,
 Az ajk kéjes rezgésbe játszik és
 Csupán csak annyit mond:
 Ketten. Szeretlek én... [Megölelik egymást]
 Hit. [Szünet után.] Szeretlek, míg e szív dobog.
 Hung. Tovább,
 Kihűlt szived emlékhonában is.
 Hit. [Alma M.-hez, ki már előbb elérzékenyült.] Oh jó anyám! mi ez
 te könnyezel?
 Hung. Talán megbánta elragadt hevem?
 Alma M. Nemcsak a fájdalom szül könnyeket,
 E könnyükön boldogság ömledez,
 Hogy vándor életünk bús csillaga
 Lenyugovék s magyarnak adhatá
 Imádott lányom ártatlan szívét.
 Becsüld is meg, szeresd tehát arád,
 Hisz életed ladikja, horgonya,
 A tiszta szív és lelkiismeret
 S feletted míg e három örködik:
 Magyar hazád a véstől ment leend.
 Hung. Tudom, tapasztalám, megőrzöm is,
 E pillanat kettőnket egybeköt
 S frigyünk pecsétjeként im esköszöm,
 Hogy iskolának szentelem lakom.
 Mely késő századig hirdesse fenn,
 Hogy itt lakik a Nemzet és a Hit!
 Te légy tovább is Alma Materünk.
 Alma M. Áldásom fonja be ígéreted
 Mindennél legszebb myrthuság gyanánt.
 Hit. Mi erre a jó gyermekek szózata?
 Hung. Együtt s egyért szeretni, semmi más.
 Hit. És most hallgasd meg egy kérésemet:
 [Hell-ra mutat.] Ez itt egy jó barát, hogy iskolánk
 A muzsák méltó temploma legyen,
 Segítő társra is szükség vagyon,
 Fogadd el őt, én mondom megbecsül.
 Hung. Kívánságod útjába gát nem áll.
 Hell. Kettőtök érdekét már eddig is
 Hiven szolgáltam és Zeus tanum,
 Hálátlan, hogy jövőre sem leszek.
 Alma M. Ez itt Germania szülötte s bár
 Undort keltett goromba ötlete,
 Nem mondom el, hadd fedje most homály
 S a vig pohárt ürm ne szállja meg:
 Fogadd el őt is társaink közé.
 Hung. Külföld elől el nem zárkozhatik
 Hazám, tanulni kölcsönös dolog,
 De a világáramlatok között
 Tartózkodónak lenni: főszabály.
 Nincs kérelem, melynek kivitele
 Habozni kényszerítne most azért
 Őt elfogadni kész vagyok, egyet

Mégis kiköt a nemzet érdeke
Mindazt nem bántani a mi magyar.
Különben léted itt csak percnyi lesz.
Germ. A földet és a fajnak jellegét,
Melynek keblén megtűrve éldégl,
Ki nem becsüli: hitvány proletár.
Igérem, ilyen nem leszek soha.
Hung. És most vonuljunk új lakunkba fel.

V. J E L E N E T.

voltak Történelem, Természet, később Székelyek.

Tört. Egy percze még . . . fogadj be engem is.
Háng. (Félre) Egy tisztes agg . . . vajon mi czélja van?
Tört. Még jókor érkezém, mert bár a kor
Sok ezred évvel nyomja vállamat,
Lábam könnyü, erőt ad az idő.
Ősz fűtjeim nem fonnyadt cserfalomb
S e dús szakáll ezüstös szálai
Egy-egy már jól megért tapasztalás.
Nem fogja tudni hát jó tettek,
Sem mult, sem a jövő korszak fia,
Ha ércztáblámra fel nem vésem azt
Örökre, mert nevem: Történelem.
Hung. Történelem az élet mestere! . . .
Mindnyájunk atyja lesz, itt van kezem.
Tört. Ez lányom . . .
Term. Hogyha fáradt lesz a test
Az ész vívmányinak közlésiben,
Én nyujtok üde szórakoztatást,
Megnyitva a föld kincsforrásait,
Ti nektek nyujtom élvezet gyanánt:
Kenyért és hús italt, adás-vevést.
A számtalan népfajt és tájait
Tőlem tanulja meg az iskola
S munkánk után a bágyadt elme s szív
Ha gondtalan pihenni vágyakoz,
Daltól zajos berek hűs árnyiban
Ölembe ringtok illatár között.
Mind. Ez már dicső.

Hit. Te testvérem leszesz.

Lelkem legédesebbje vagy, hisz az
Ekén s barázdán tengő nép zömét
Te élteted s hozzád mennél hivebb
Annál erősb' szeret az engem is.
Hung. És most lakomba fel a Hargita
Harsogja vissza boldog nászomat.
(Térdre hull Hung előtt.)
Egy székely Nagyságos jó uram! hallván, hogy itt
Nagy vigasság van készülöbe, im
Elballagék e cifra haz felé
— A többi várja biztatásodat —
Még hirlik azt is itt, hogy iskolát
Nyitasz figyerveink számára itt . . . (Érzékenyen.)
Mit adjunk mindezért ajándokul?
Tudod szegény, nagyon szegény e nép,
De lángol érted s hitvestársadért,
Vedd hát önzéstelen szeretetünk.
(A távolból zene mellett székely legények éneklék a himnust.)
Hung. Kelj fel te tiszta lelkű agg, hamar
Lehet térdelni földi lény előtt:
Kötelveimből ezt ki nem hagyom. (Meghatva)
Barátim ott . . . itt drága hitvesem
Egy áldott nép tündér karával áll . . .
S e dal, melytől megittasul a szív
S bűvös hangján a szellem égbe hág,
Melyhez hasonlót fő már nem terem:
Csodálod-e ha keblem érzete
Csupán szeretni tud, de szólni nem. (Megölelik egymást.)

(A fák megett látható a kar, a dal erősebb lesz. Az erkélyen megjelenik a magyar
Génusz egyik kezében babérkoszoru a másikban égő fáklya)
(Dal végével) Éljen soká székely-magyar hazánk!

→ A FÜGGÖNY LEGÖRDÜL. ←

Embery Árpád.

EMLEKSOROK.

Iti a Székelyeknek iskolát emel, a Magyar állameszme diadalát segíti elő.

Pótsa József,
főispán.

Attila székhelyének udvarán, három év alatt emelkedett tancsarnok, minden jóra és nemes, tettekre fogékony ifjúságának lelkében, legyen örök és tartó a vallás és hazafiság íkertestvér-erények legbensőbb ölelkezése és egyesülése; — s az őrangyal és nemzeti geniusz védpaizsa alatt Áttila unokái, Árpád fiaival testvéri szeretetben úgy növekedjenek és szaporadjanak, hogy a második évezred végén, harmincz millió magyar kellemes fennsőbbbsége mellett virágzó keleti nagy magyar birodalom területén, nyugat és kelet népei testvéri és keresztényi szeretetben együttélve, boldog családi tűzhelyet, jóllétet és megelégedést találjanak. A harmadik évezred nemzedékeitől remélem, hogy hasonló szellemben és irányban fogja a negyedik évezredet előkészíteni.

Biró Béla,
apát-kanonok.

Ellencink elve a felbontás, a szétválás, azért a mi közösségünk elve csakis a magyar nemzet s a magyar állam erősítése, föltétlen egybeolvasztása lehet.

Dr. Klamarik János,
miniszteri tanácsos.

Mind azon tanintézetek — felekezeti külföldiség nélkül — melyek a fiatalágot a haza szeretetben, a jó erkölcsökben és tudományokban nevelik és bevezetik, az igaz hazafiak pártolására méltóképp számíthatnak.

Id. Daniel Gábor,
ny. főispán.

Embereket nevelni legyen a főczél s épen azért a főszűly mindenkor az irodalmak legkiválóbb költői, szónoki és történelmi termékeinek tanulmányozására helyeztessék, mint a melyek nemcsak az észet, hanem a szívet, a kedélyt nemesítik és művelik. Ez irodalnak között pedig kétségbe vonhatlanul első helyen áll a görög, a par excellence humán irodalom.

Dr. Szamosi János,
egyetemi tanár.

A szellem művelése, az ép testnek edzése, támasza s előmozdítója a haza védekezésének.

Báró Pongrácz Vincze,
cs. és kir. őrnagy.

A székely anyaváros keblében a muzsáknak, — a magyar kulturának új oltár emeltetett. Adja Isten, hogy ezen oltáron évszázadokon keresztül a vallásos szellem és hazafias érzület szent lángjai lobogjanak, s e lángok fénysugarai termékenyítsék meg a székely ifjak lelkeit, hogy e székely nemzet jövőben is legyen erős védbástyája szent vallásunknak és szeretett magyar hazánkunknak!

Jung-Cseke Lajos,
apátfőesperes-plebános.

El régi gymnasiumnak köszönöm azt a szellemi aprópénzt, melylyel az életet megkeszdettem. Aljja születése után, legyen az a magyar valutának gazdag pénzverdeje, hogy székely gyermekeink szellemi kincsekkel megrakodva hálózák be e szép magyar hazát!

Dr. Török Albert,
főispán.

„Az ifjúkori impressiók a leghatásosabbak. A székelyudvarhelyi gymnasiumban nyert ifjúkori impressióknak köszönhetem, hogy az Úr méltatlan szolgájává lettem.“

Kovács Ferencz,
apát-plebános.

Ha valamivé lettem, ha sikerült nekem a társadalomban egy igénytelen helyet — némi csekély sikerrel legalább — betölteni: azt Isten után, elsősorban a székelyudvarhelyi római kath. főgymnasiumnak köszönöm.

Nem szünhetek meg azért mély hálával viseltetni a derék intézet és egykori jeles tanárai iránt, kik közé a feledhetlen emlékü Bors Lázár is tartozott — utolsó lehelletemig.

Tibád Antal,
orsz.-gyűl. képviselő.

Az „új“kori tudomány iránya nem a szellem, hanem az anyag, — nem a gondolat, hanem az érzéki inger, — nem a megnyugtató, hanem a kétségbeesítés, — nem az örökkévalóság, hanem a megsemmisülés. E téves iránynyal folytonos harcot kell vívnia a „rég“, a kereszt tövéből sarjadzott tudománynak, mely erős jellemeket, tiszta erkölcsöket, megnyugtató szívet adott az emberiségnek; mely lelkiismeretet nevelt s mely 19 századon át millió és millió szívet mozgatott s nem rettent vissza az eszményinek legmeredekebb, legszedibb magaslataitól sem. A küzdelem heves, itt ott elkecseregelt; de a kimenetel a „rég“, kipróbált bajnokra nézve nem lehet kétséges.

Dr. Tódor József,
kanonok, országgy. képviselő.

A középiskola kérdésének megoldása, a mennyiben egyáltalán ilyen kérdések véglegesen megoldhatók, legfőképpen a tanártól függ, a ki tisztában van az iskola természetéből folyó állásával, ismeri a tudomány elveit, annak helyes irányu fejlődését és az ember rendeltetésével összhangban álló gyakorlati élet követelményeit. Nem kicsinylendő ugyan a czéljának megfelelőleg berendezett és felszerelt iskola sem, hanem azért mégis az iskolának lelke a tanító. De mástól az is igaz, hogy ahhoz, hogy az óltás megfogamzék, nemcsak a nemes ágnak, hanem az alánynak is alkalmasnak kell lennie. Az eredmény minden téren sokféle tényezőtől függ, a melyek mindeikének meg van a munka menetében a maga értéke; mindazonáltal a legfőbb a munkairányító; de feladata is legnagyobb.

Pál István,
cz.-kanonok, az igazgató-tanács előadója.

MULT és JELEN.

Hol a műveltség napja felsütött:
„Előre!” — hangzik mindenütt;
Ez a nap a bérce- és erdőfödött
Székely hazán is egyre süt.
Hős szittya fészek, ős Budvár alatt!
Uj iskolára üdvöt kér e lant.

Kik ifju éltünk rózsás reggelén
Lelkünket kegygyel halmazák,
Eddig szent Miklós-hegynek lejtéjén
Ott fenn lakoztak a Muzsák.
Eszmény s valárd elv küzd ma e teren,
S muzsáinkat lásd — piacz-szeren.

Amott az ócska főgymnasium
Még a sziklán is áthatott;
Külsőleg is a régi „trivium”
S „quadrivium” jelképe volt.
Más a muzsák uj fényes csarnoka!
Elveszhet benn’ a régi iskola...

Szép helyisége volt az „ötödik”,
Egy imaház és tanterem;
Hit és tudás ott úgy ölelkezék, —
Most is rezeg e szív-eren.

Az uj palota fényes termei
Fogják-e majd e nemtöt örzeni?

Tovább feküdt a kies domb ölén
A növelőház szent fala;
Görög ifjut sem irigyeltem én,
Ki a Parnasszon járdala.
Most már az ifju úrfi, s kap ma mást:
A convictushoz úri bennlakást.

S mig e lakokból a muzsa-csapat
Az uj csarnokba átvonul,
És a szabadból, honnan elszakad,
Megy tudni, látni városul:
Felhangzik itt az ujkornak tana...
Az őstelep — magtár s bagolytanya.

Korunkba mindent érint, hajt az ár, —
Nem a legvonzóbb egy elem! —
Jó székelyünk is, fejcsóválva bár,
Haladni véle — kénytelen...
Hős szittya fészek! szép uj iskolád
A mult alapján lelje létjogát!

Imets F. Jákó,
kanonok.

*Akkor volna az iskola valóban uj iskola, ha az
ócska sallangok a tananyag és tanítási rendszerről is le-
hullandának; de az uj épület azon régi butorai, még vagy
félszázadig bántani fogják a komoly szemlélő ízlését.*

BECZE ANTA L,
Csikmegye alispánja.

Ugyis mint a székely anyaváros szülötte, de még
inkább mint a főgymnasiumnak növendéke szent, ke-
gyeletes érzellemmel és büszke örömmel veszek részt a
szelid muzsáknak emelt ama diszes palota felszentelési
ünnepén.

Midőn látom, hogy hazánkban az öntudatra ébredt
katholicizmus ily monumentális műveket alkotni kész is,
képes is, — erősödik reményem, hogy mienk lesz a
jövő, mert mienk lesz az ifjuság.

Hogy ez így legyen, a Mindenható áldását kérem
e tanintézetre!

Kovács Simon,
kanonok, a papnöveldé kormányzója.

Lelkem egész melegével, szívem dobbanásával, és a Hit ma-
gasztos érzelmével hajlok meg a tudomány csarnoka előtt, és ki-
vánom, hogy a Hazaszeretett lengje át az ujonnan épült főtanodát
s annak tantermét soha szennyelet ne érje.

Kassay Ignác,
Udvar. város polgármestere.

Ha a társadalom, a humánirányú középiskolákban
tanított vallás-erkölcsi elveket gyakorlatilag érvényesi-
tené: a büntető-törvények feleslegessé válnának.

Az életet gyakran hasonlítják össze a tengerrel s
az egyént az ezen vitorlázó hajóval. Ez a hasonlat nem
helyes; mert a hajó — biztos iránytű szerint kormá-
nyoztatva — csak rendkívüli vihar által semmisülhet
meg: míg az egyén — habár az iskola, a gondolkodásnak
helyes erkölcsi irányban való fejlesztése által, az életnek
minden körülményei között használható iránytűt adott
kezébe — ezt gyakran önként dobja el magától s a
legkedvezőbb szelek között is önmagát semmisíti meg.

Boldogtalan, ki kötelességet kevésnek, — boldog-
talanabb, ki azt tehernek tekinti; legboldogabb, kinek
legtöbb munkája van.

Szabó Dénes,
kir. táblabíró.

Az uj intézet legyen a régi erkölcsök
és valódi tudomány állandó székhelye.

Tamási Áron,
székelyvári kanonok.

Ne csak a tudományt terjesszék, hanem a szí-
vet és a lelket is neveljék, s a hitet és a hazasze-
retetet mélyen öltöztök be a serdülő ifju keblébe, mert
nemesen érző szív és fennkölt lélek nélkül a tudomány
terméketlen s hit és hazaszeretet nélkül áldatlan.

UGRON JÁNOS,
Udvarhelyvármegye alispánja.

Az emberiség valódi jóltevői azok, kik a közmü-
velődés előmozdításán fáradoznak, s az „Ur háza” mel-
lett legelső helyen a tudománynak szánt Csarnokok
állanak.

Boldogok azok, kik ilyen felszentelt Csarnokokban
a tudás és felvilágosodottság örök- és tiszta lángja
mellett áldozhatnak.

Szabó Albert,
kir. közjegyző.

Az ősök Budvárából védték meg a székely sza-
badságot és függetlenséget. Ez uj hajléka a muzsáknak
a második ezredév létküszöbére lépő nemzetnek legyen
egy másik „Ments-vára” a tisztult tudomány hirdetése
és a nagy erkölcsök ápolása által.

Az udvarhelyi kath. főgymnasium régi rozoga haj-
léka, százait, mondhatnók ezreit küldötte ki kebeléből
közéletünk derék és kimagasló munkásainak. Erdély
hazarészünknek alig van temploma, melynek áldozó
papja — alig van esperese, apátja és kanonokja — alig
van iskolája, melynek tanítói és tanárai, számos hon-
atya, a közigazgatás minden rangu és fokozatu képvi-
selőinek nagy száma: az első művelődési lökést, jövő-
jükhöz az alaprakó megindulást nem innen kapták volna.
Legyen a nemzeti székely művelődésnek ez uj palotája
a hazafentartó rajok kibocsátásában oly szerencsés,
munkájában oly eredményes!

Az uj anyaháza a székely művelődésnek, legyen
termékeny meleg ágya a haza minden iránya felé ki-
vándorló tudományosságnak és szívós erkölcsi élet-
revalóságnak.

Karácson Márton,
igazgató.

*Karólluc fejleszd az ésszt és szívet, ez ki-
posít valódi nagy és humánus tettekre.*

Györffy Titus,
kir. törv. bír.

Tanitsátok az ifjúságot arra, hogy a hazafiúi önfeláldozás áldás, — a politikai haszonlesés átok a hazára!

Kéry Gyula,

főispáni titkár.

Ha jól emlékszem nem rég azt olvastam, hogy Comenius A. János, a halhatatlan érdemű iskolaügyi reformátor, a sárospatakon tartott beköszöntőjében úgy nyilatkozott a tanárokról, hogy „a tanár többet tehet a haza javára, mint valamennyi hivatalnok együtt véve, sőt maga a fejedelem is.”

Ez a mondás persze 1650-ben történt, a mikor Comenius I. Rákóczi György, erdélyi fejedelem meghívására a sárospataki iskola újjászervezése végett hazánkba jött volt. Az ilyen merésznek látszó nyilatkozat még ma is sokakat meglepne, ha nem volna nyilvánvaló, hogy általában a középiskolai tanárok nevelik a nemzet intelligenciáját, mely nélkül csak nép van, de nincs nemzet. Már pedig a nemzet ereje, sorsa s egész jövője az intelligencia értékétől függ. Így hát valóban a nemzet legdrágább kincse, az ifjúság jövője van a tanárok kezébe letéve.

Örvendek, hogy a helybeli róm. kath. főgymnasium új épületében a magyar társadalom ezen bajnokai alkalmas hajlékot nyertek nagyfontosságú működésük további teljesítésére.

Gönczi Lajos,

ref. főgymn. igazgató.

Miért van az, hogy a bölcsek legnagyobb része a lét célja és oka felkutatásában az ok és okozat közötti viszony szigorú lehozásából, ugyanazon felvett eszmétárgyra, különböző következtetésre jut s a hányan annyiféle nézetet állapít meg? Azért, mert magát a legfőbb, a legelsőbb létokot nem ismeri. Pedig mindegyik tudósunk czáfolyhatlanul mondja, a hogy tudás legfőbb törvényének és kötelességének nem tett eleget. a ki a kenekvenenciák végén nem pillantotta a végtelent — az Istent.

A régi jó világban a tanév kezdetén, a felolvasott iskolai szabályrendelet első sora így hangzott: Initium Sapientiae est timor Domini — A bölcsesség kezdete az Ur félelme. Ez időből láttuk hazánk és egyházunk tudományban és vallásban tündöklő oszlopos férfait föllépni. E jelszót szeretném most e palotaszerű szép tansarnok homlokára írni, hogy századokon keresztül hirdesse az iskola, a tanítás és tanulás főcélját: ezt, a mindenjóra fogékony tanuló-ifjúságnak meleg szívébe mint mérvadójukat az egész életre...

Ez égi védpaizs alól kerüljenek, ki a reájok váró honfiúi küzdelmes életnek, mint jövő ezredén alapjainak erős oszlopai!

Balázs Antal,

korondi plebános.

A régi székelyek sokat küzdöttek a szabadságért és gyakran támadtak a zsarnokság ellen. A mai és jövő székelyeknek szintén küzdeniök kell a lélek szabadságáért és harcolniok a tudatlanság zsarnoksága ellen. Mert ifjunál a szárnyas lélek műveltsége annyi mint szabadság, és a tudatlanság együgyűsége nem egyéb szolgaságnál és szegénységnél az élet küzdelmes mezején. Részemről hálás szívvel emlékezem volt professzoraimra, kiknek nagy része sajnós, meghalt már, s a kik néminemű fegyvert adtak kezembe a tudatlanság és zsarnokság ellenében; és bizonyos édes borongással gondolok mindig a régi róm. kath. gymnasiumra, a városra, az ifjúság boldogabb idejére, mely lelki szemem előtt most is mintegy harmatosabb üdéséggel, nyájas hargitai zölddel és kéklő ragyogással ünti el az ezelőtti emberek, dolgok és mezők arculatát, de a mely gyermekkor boldogságnak forrása, a nélkül, hogy magunk is tudnánk akkor róla valamit, voltaképp önönmagunkban rejtett.

Balásy Dénes,

budapesti tanár.

Valahányszor a magyar nemzet — második ezer éves életének biztosítására szolgáló intézmények egyike vagy másika feladatának intensivitása érdekében — egy jelentékeny lépést tehet előre, őszinte öröm tölti be lelkemet.

Ilyennek tekintem azon mozzanatot, mely a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium új és diszes épületének felszentelési ünnepélyében nyer kifejezést.

A szép lélek csak szép test által nyer harmonikus kiegyensúlyozást. Ez történt meg itt.

Előre!!!

Sándor Mózes,

kir. tanácsos,

Udvarhelym. tanfelügyelője.

Csak a test és lélek összehangzó fejlesztése teremthet egy testben és lélekben az ős utónemzedéket; és örök igazság irányítsa a cél és öntudatos munkás (tanár) működését.

Dr. Kassai Albert,

udv. városi orvos.

As értelem fejlesztése s a kedély nemesítése egyformán fontos két feladata az iskolának; mert csak realison fegyelmessé és, és humánuson érző szív képesítik az egyént arra, hogy emberi és állampolgári hivatásának teljes mértékben megfeleljen.

Tankó Sámuel,

budapesti mérnök.

As ember a teremtés koronája, mert észrel és szabadakaratával bír. S hettőnek harmonikus működése alkotja a valódi jellemet és nagyságot. — Egész ember az, kinél a mérleg egyike nem emelkedik, vagy esik a másiknak rovására. As ilyen, míg hasznos munkálkodása által kortársai kösbecsülését érdemli ki, as alatt utat tör jogosan maga részére a történelmi nagy alakok Santheonjába.

Sántha János,

m.-igeni plebános.

A székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasiumnak az új épületben is alapja legyen az úr félelme, fentartója a haza szeretete és gyarapítója a székelynép művelődése iránt táplált lelkesülés. — Szívében lakozzék az Isten, a haza és a székelynép, agyában honoljon e három dicsőségének terjesztése s akaratát erősítse ennek elérése akkor, ha az új falakat a századok hosszú sora majd dűledezőkké teszi is, élni fog tovább a székelyudvarhelyi r. kath. főgymnasium, mert élni fog a nép is, melynek vallása és kulturája vagyon.

Ávéd Jákó,

főgymn. igazgató.

Az az intézet, melynél életem legszebb napjait, férfikorom virágát töltöttem el, melynél tele lelkesedéssel és idealizmussal kezdettem meg pályámat: a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium, eltörölhetlen kedves emlékeket hagyott lelkemben, melyekre — mint a hálás gyermek szerető atyjára — visszagondolni meg nem szünöm soha. Most, midőn e tanoda fényes új ottont nyert, midőn kétszáz éves dicső mult után új és az idők kívánalmainak megfelelő készültséggel lép a harmadik évszázba: egyetlen óhajom az, hogy az Isten a Székelyfold e kulturális büszkeségét, még sok száz éven át virágoztassa, szellemi és anyagi javakban gyarapítsa, — hogy mint eddig, ezután is rajként bocsáthassa széles e hazába székely fiait, — a magyarságnak ezen erős oszlopait, az egyháznak ezen vitézlő harcosait!

Szabó Nándor,

m. k. állami keresk. akadémiai tanár.

Tagadhatlan, hogy tanügyünk az utóbbi két évtized alatt nagy haladást tett; de ne feledjük, hogy a haladás csak akkor valódi, ha az ifju nemzedék értelmi művelése mellett, a lélek és szív vallásos kiképzésére is gondot fordítunk.

Baráczy Albert.

t. alesperes.

Az emberiség története kétségtelenül bizonyítja, hogy a nemzetek fennállása, jóléte és nagyságának elengedhetetlen feltétele mindenkor a haladás, az ebből kifolyó közműveltség és a vallásos erkölcs, miknek felvirágzását mindenkorra a haza és ez intézet érdekében szívből óhajtom.

Butyka Sándor,
püspöki titkár.

Paradoksosnak látszik és mégis szomorú tapasztalatokon alapuló tény, hogy minél inkább szaporodnak korunkban az u. n. tudományos emberek, annál inkább fogynak a tiszta erkölcsi jellemek. A tudomány maga ekszkluzív jellegű és az erénnyel való szoros frigy nélkül soha sem létesíthet igazi — klasszikus nyelven szólva — kalokagathos embert. S ezt nem értik mai tudósaink. Első sorban tehát jellemekre van szükségünk. Hiszen tudományt, vagy legalább is kellő ismereteket az emberekkel való érintkezés, a napi sajtó, a könyvek elvégre is adhatnak, de jellemet csak a szülői ház s az iskola teremhet. Szívből óhajtom: Legyen a székesudvarhelyi újonnan emelt főgymnasium világító Pharosza a valódi tudományosságnak, de legyen még inkább melegágya az ősi székesudvari erények üde virágainak. S akkor a derék székesudvari nép meggyőződéssel énekelheti a nagy költővel: „Árpád apánk, ne félsd ősi nemzedet!”

Zlamál Agoston,

főgymn. r. tanár,
a „Közművelődés” fel. szerkesztője.

Erény, tudomány és földi javak teszik az ember földi és égi boldogságának alapját. Erényt gyakorlattal, tudományt megfigyeléssel és földi javakat szorgalommal szerezhet az ember. Az erény tudomány nélkül megcsalhat; a tudomány erény nélkül felfuvalkodik, a földi javak erény és tudomány nélkül értéktelenek. Földi javakat érdem nélkül is adhat a szerencse s ép úgy el is veheti a balsors, de erényt és tudományt csak küzdelem és fáradság árán nyerhetünk, hanem aztán mienk is az, míg élünk!

Csiszér János,
véczkei plebános.

A székesudvarhelyi nincs Magyarország — nincs magyar álladalom s így a székesudvari tanodák ügye többé nem pusztán közoktatási érdek: hanem honfentartási tényező. Ekként midőn a székesudvari ifju magát nagyra, nemcsak miveli, kinyújtja és felemeli karját, hogy hazája szent ügye fenntartassék.

Szeles Dénes,
honvédelmszár kapitány.

Egyház és iskola voltak mindenkor legfontosabb tényezői az emberiség haladásának. De — a történelem tanúsága szerint — az emberi műveltség mindig csak akkor lett erkölcsileg is nemesebbé, ha e két tényező egymással kezét fogva dolgozott felépítésén.

Lakozzék tehát a hit és tudomány egymással bekeségben a Muzsák ez új hajlékában, hogy az a magyar katolikus kultúrának gazdag gyümölcsöket termő kertjévé legyen.

A marosvásárhelyi
r. k. gymn. tanártestülete.

A valódi tudomány nemtője, az isteni félelem ápolója és az igaz honszerelm fejlesztője legyen az intézet mindenha.

P. Markó Balázs,
házfőnök.

Muzsák felszentelt csarnoka! Légy számos emberöltőn át büszke szemlélője, tanuja, az egyház, haza és emberiség számára, koronkint benned fejlődő nemes ifjuság szellemi izmosodásának!

Nagy István,
tanár.

Tanításunk olyan legyen mint a jól hangolt hangszer. Különbözők a hangok, de zengésükben együttműködők. Amott a vezetők egyetértő működése, a minek erkölcsi súlyát a tanítvány legjobban érzi; a zsongók harmoniája emitt, mely természetes rendjével s egyöntetűségével gyönyörködtet, magasztosságával felemel.

A hangszerek zenéje mindenütt s mindenkor imponál, izgalomba hozza vérünket, áthatja lelkünket, finomítja érzéseinket, lelkesít s tetterre ébreszt. Varázshatása abban áll, hogy az agg ifjúvá s a gyermek tetterős férfivá lesz általa. A harcban bátorságot önt a csüggedők szívébe, a bánatban vigasztal s békében a nemes érzelmek fejlődését idézi elő. A mely ifjuság a zenében oktatást nem nyer s az iránt nem lelkesül, olyan mint a festett virág, lehet szép a szemnek, de mit ér, ha nem érez s nincs élet benne.

Ott lehet a tudomány vékával, ha a hit s zene nem finomítja meg érzéseid hurjait. Az ima s kivált az egyházi ének s zene az, mely legközelebb hozza a szívet az Urhoz. Az ima a megtisztult érzés és gondolat mennyei harmoniája; a zene, ima a szó valódi jelentőségében, akár a csecsemő dadogásában, akár a gyerek dalájában, akár az ifju harczidőjében, vagy a férfi riadójában, akár az öregség regéjében, akár az agg fohászában, akár az angyalok karának hálaénekében nyilatkozzék is.

Dr. Vajda Emil,

főreális tanár, gymn. ének- és zenetanár.

A középkor nyers erőinek uralmát nálunk is a löpor hatalma s mindkettőt a szellem tulsulya váltá fel. Napjainkban a régi várak védfalai mindenfelé, tehát Magyarországon is dűledeznek, hogy romjaikon a kor követelte szellembástyák hirdessék a régi európai világnézet változtát, mely szerint a nemzetek sorsát sem a jelenben, sem a jövőben többé nem a nyers erő, nem az ágyu, hanem a szellemi fegyver fogja eldönteni. Boldog s büszke lehet az a nemzet, melynek fiai a koreszméket megértik és törekednek az államfentartó eszközök megteremtésére. Büszké lehetünk mi is erdélyrészi katolikusok a régi vallás s az ujkori magyar állam e nagyszerű védfalára, az erd. róm. kath. Status ezen legujabb szellemi bástyájára, mely fennen hirdeti, hogy az erdélyrészi catholicismus hivatása magaslátán áll akkor, a mikor örök vallása elévülhetetlen elveinek hirdetésére buzgalmát s az ujkori magyar állam kiépítésére részvételét, ily eclatans módon mutatja a világnak, nem sokára beköszöntő második ezer éves állami életünk hajnalán.

Lestyan József,
tanár.

A kath. status nagy erőfeszítéssel hozta létre az udvarhelyi főgymnasium új palotáját; míg mellettünk református atyánkfiai egy Mikó gróf, egy Kuún Kocsárd gróf, unitárius honfitársaink egy Derzsi, szász testvéreink egy Bruckenthal báró áldozatkész támogatásával vajmi könnyen vihették elő saját vallásfelekezeti oktatásügyét. Ezek a nevek, mint életrajzuk sztereotip frázisai beszélnek „aranybetűkkel vannak az illető felekezet történetének márványablájára bevésve.” Hisz márványt mi is szerezhethetnénk, sőt még az arany is csak kifutná valahogy, de hát kinek nevét írjuk majd reá...?

Szentkirályi Kálmán dr.,
az igazg.-tanács titkára.

Charitate et Virtute! Szeretet teszi az embert nagygyá, ez szépíti meg az életet. Az erény adja meg az embernek valódi becsét. A szabadságra érdemessé csak a szeretet és az erény teszi.

Forster János,
püspöki szertartó.

Az a jelvény, mely a főgymnasium új épületének homlokzatán diszlik, kétezer éve, hogy az emberiség lelkiüdvözülésének és értelmi művelődésének jelvénye. Árasszon áldást közművelődésünk ez új hajlékára is s szentelje meg működését, hogy az új ezer évben nagy és fontos szolgálatokat tehessen a hazának, nemzetnek és egyháznak.

Dr. So'ymossy Lajos,
főreálisk. igazgató.

Ha a régi épület völgyből hegyre futó alakjával annak symboluma, hogy a benne tanulók többsége a tudás, tisztaság és erkölcsi tökély szent hegyére emelkedett: a most egészen völgyben álló új épület alapos berendezésével legyen örvendetes jelképe az ott nyerendő alapos tudásnak, törhetlen keresztény jellemnek, tántoríthatlan kath. hitszilárdságnak.

Oláh Antal,
keresztúri plebános.

A székelyudvarhelyi főgymnasium tanári testülete.

A székely nép, mint a magyar államnak keleti örsege, exponált helyzetében és szegényes viszonyai között fennmaradásának biztosítékait vallásosságában, hazaszeretében, józan felfogása és kiváló ítélő tehetségre valló munkásságában és edzett testalkotában bírta. Ezeknek e népnél való erősítésére és fejlesztésére szolgáljon azon épület is, melyet a székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnasium az erd. róm. kath. status bőkezűségéből kapott.

Soó Gáspár,
igazgató.

Deli menyasszonya az annyi keserű kísértés viharában megizmosodott magyar Geniusnak, szívós türelemmel, de aczélezott hűnélylyel és magyar bátorsággal győzz a jövőn; virulj a munka légkörében az idők végtelenéig, messze századok után is fenn hirdette, hogy: „Él magyar, áll Buda még!”

Király Lajos.

A tudomány csarnokában, melyhez nagy reményt fűz a jelen, vajha évről-évre új folyosók nyílnának, melyekből bő táplálékot nyerne a tudásvágy. Legyen csarnoka a megtörhetlen kitartásnak, a soha szem elől nem tévesztett célhoz törekvésnek, a kölcsönös összetartásnak, anyaszentegyházunk s édes magyar hazánk lángoló szeretetének.

Szigethy István.

Kettő elégíti ki a lélek nemes vágyait: a vallás és tudomány. E kettő közül becsesebb a vallás, mert ez a szomorúak egyedüli vigasztalója, mert ez a siron túl is elkísér és a megszerzésére is csakis jó akarat kívántatik.

Nagyon szép a tudomány is; de ez a vallás nélkül a szívet hidegen hagyja s főképpen, ha szerencse nem kíséri lépteidet, az emberiségnek nem boldogítására, hanem átkára élte; halálos órádat pedig nem a megnyugvás, hanem a kétségbeesés fogja elviselhetetlenné tenni. A tudomány vallás nélkül csak folytonos vergődés azon kikerülhetlen átváltozáshoz, melyet a férgek fog-nak öntudatlanul eszközölni a teremtes koronáján, az emberen. A tudományjal jól élni lehet, de hasznosan az emberiségnek élni s helyes megnyugvással menni a felozslás elé csakis vallással lehet.

Vargha Sándor.

Kereszt ékesíti homlokát ama diszes épületnek, melyet a róm. kat. státus áldozatkészsége s nemes székely ifjak kiképzetésére emelt jeléül annak, hogy abban a művelődés a kereszt védpajza alatt történik. Adja azért az Ég! hogy azon ifjak kik benne nyelik kiképzetésüket, a céljuk megtelelően: ne csak tudományosan képzett, hanem vallásos honpolgárai is legyenek hazánknak!

Bodosi Lajos.

A modern oktatási eszmék által lenézett régibb human irány szerény tanszobákban, csekély tanszerek mellett nevelte korunknak jelenleg élő, vagy imént elhunyt nagyjait, kikre a modern epigonok bámulva tekintenek. Streberek ugyan a mai nevelés mellett sem hiányoznak, de a kényelemre berendezett, az oktatás ezerféle eszközeivel gondosan felszerelt iskolának a székelyföldön egy külön feladata is van: tekintettel lenni a székelyföld különleges viszonyaira.

A hegyek közé zárt, ős régi institutioiban és szokásaiban önállóan fejlődött székely fajt az újabb társadalmi igények rohamosabban lepték meg, semhogy megfelelő productiv tényezőkkel állhatott volna elő; nem volt rá előkészítve; a munkaerő külföldön keresett képességének megfelelő foglalkozást s az újabb szükségletekhez jövedelemforrást. Az új iskola feladata, hogy egyrészt a székely kivándorlást mentől nagyobb számmal képzett székely ifjak raja által nyugatra terelje, s ez a nemzetiségi kérdés megoldásánál is hathatós tényező lenne, másrészt arra képzett vezérferfiak által oly szellemet teremteni, mely eszközli, hogy a nép kellő munkafelosztás által saját igényeit kielégítse, s a székelyföld nagyértékű kincsalmaza és népességének óriási munkaereje bevonassék a világforgalomba.

Ezért üdvözli a székely nép a tudomány és erkölcsös felvilágosodás új, fényes csarnokát.

Bándi Vazul,
gymn. igazgató.

Az iskola a Muzsák temploma, a gyermek reménye, az ifjú vágya és dolgozó műhelye, a férfi büszkesége, az öregkor öröme.

Hazád, nemzedek ellenségein szörnyű és rettenetes boszút állnál, ha gyermekeiket az iskolától eltiltanák.

Koródy Endre.

Valamint a római Korneliának legdrágább éke gyermekei valának, úgy a legfényesebb iskolának is becsét a jól nevelt ifjuság adja meg.

DARÓCZI JÁNOS.

A főgymnasium ez új épületével átalakult a Muzsák csarnoka; tágabb s világosabb termeket kapott ifjuságunk; ámde a százados cél, melyért alapított, nem változott. Szolgáljon hát századokig még e nemes céljának, hogy hazánk reménnyel teljes ivadéka ezredéves alkotmányának létfeltétele lehessen meg folyvást tudományos műveltsége alapköveit: a vallás-erkölcsös nevelést, az igaz, szép, jó és hasznos ismereteket.

Jánosi Péter.

„A munka az ép lelkek tápláléka.

Az újabb kori nevelésügynek, a középiskolák terén, igen fontos vívmánya az, hogy a testi nevelést, a többi cultur-államok mintájára, az öt megillető magas fokra emelte s ez által a paedagogia harmonikus összhangját megalapította.

Tamás Albert.

A görbe vonalok concav-convex-oldala s hossz-dimensiója úgy vannak egybeforrvá, mint az ember boldogságára erkölcsi, értelmi s testi nevelése.

Az erdélyi kath. status nagy áldozatokkal diszes palotát emelt a székelység góczpontjában, közvetlenül Udvarhely megye, illetve Sz. Udvarhely város kath. ifjainak erkölcsi, értelmi és testi nevelése érdekében, Udvarhely város és közönsége a mint a más hasonló intézetekkel szemben leróta adóját, rója le alkalom szerint legrégibb középiskolája a róm. kath. főgymnasiummal szemben is.

Gáspár Balázs.

Kedves Barátom! Bocsá's meg, hogy „Emléklapod” hasábjain gymnasiumunk iránt a tanuló halálját és a tanár lelkes hivatásának programját jelmondat alakjában nem tolmácsolom. Hiszen e kettőnek legegyszerűbb és legvilágosabb kifejezése jelen kötelmeim odaadó teljesítése lenne. Ennek ideálját hordom lelkemben; vezér-elveit pedig megtanulni, könyved is elég alkalmat nyújt.

Gáspár István.

A NEMZET ÉS A HIT,
MIG HITVESTÁRSÁK ITT:
E HÁZ, HA ŰZI VESZ,
BÁTRAN SZEMBE NÉZ!

Embery Árpád.

Visszapillantás.

Nem udvarias szólam, nem költői nagyítás az emléksorok egyikének amaz állítása, hogy a régi gymnasialis épület kebeléből egész raja szállt ki a közpályán működő nagy férfiaknak.

Hosszu az a diszes tanári névsor, mely kétszáz éves multtal dicsekvő korból felragyogva bizonyít fényesen a fenti állításunk mellett.

Csodálatunk nem is kelti fel e historiai fény, ha visszapillantva, ez iskolai műhely mesterei közt egy Káldi Györgyöt, a híres biblia-fordítót, egy Klamarik Jánost, jelenleg miniszteri tanácsost, egy Gyertyánfi Istvánt, a budapesti pedagogium nagynevű igazgatóját találjuk.

Ekkora tehetségek, ily fapintatos kezek és országosan elismert nevelői tekintélyek vezetése és tanítása alól kikerült ifjak sem maradtak el, mert nagy idők szülik a nagyembereket, a kor színvonalához mért felszerelésű, és hatalmas erővel beállított iskola készíti elő a közpálya óriásait.

A multból csak egy férfi emlékének szentelek pár sort és ez a „Ledölt diófa“ költője, a klasszikus iskola triászának egyik kimagasló tagja: Baróthi Szabó Dávid.

A főgymnasium levéltárában meg van még Szabó Dávid iskolai bizonyítványa a rhetorikai osztályról; innen ment a jezsuitákhoz próba éveinek kitöltése végett Nagy-Váradra; ez az iskola fakasztá fel költői erét s tette, mondhatnám, irodalmunk nagyjai egyikévé.

De ne zavarjuk a holtak álmait, vannak e gymnasium sorában élő jelesek is.

Tibád Antal, volt államtitkár, kitűnő politikus és publicista, jelenleg országgyűlési képviselő, szintén itt tanult, itt veté meg alapját jövő nagyságának s hogy erős szervezőképességét az ország legtekintélyesebb emberei is méltányolják és elismerik: kitűnik onnan, hogy a közigazgatási törvényjavaslat elkészítési munkájában oroszlányi részt juttattak Tibád pennájának.

Ott van Bíró Béla kolozvári apát-kanonok és plebános, ki előkelő modorával, tág ismeretkörével; ott Kovács Ferencz marosvásárhelyi apát-plebános, ki hatalmas szónoki erejével és a magyarosítási mozgalmakban kiemelkedő szereplésével Erdély legnagyobb fiai mellé sorakoztak.

Ott van a két Ugron: Gábor és Ákos; az első, mint a 48-as párt vezére tudományos képzettségével, országosan dicsért ékesszólásával, az utóbbi politikai s főleg gazdasági téren szerzett babérjaival, iskolánknak mindenben disze lesz.

Tamási Áron, ki a csendes magányban fejlődő karakterek mintaképe s mint ilyen vasszorgalmával, lankadni nem tudó munkaképességével már korán a papi testület legkényesebb, de legmegtisztelőbb állását, a titkári bizalmas állást nyerte el s ezen minőségben szerzett lelkiismeretes és hosszú ténykedéseért most, újabb léptette elő a püspöki kegy székesegyházi kanonokká mindnyájunk örömére.

Ott van dr. Török Albert főispán, Kovács Simon kanonok és papnöveldei igazgató, Becze Antal esiki alispán, Jung-Cseke Lajos udv. apát-plebános stb. stb. mind olyan nevek, melyekre magas homlokkal tekint az utód és a történelmi példákkal párhuzamban említi a tanár, hasonló lelkesedéssel, a czél hasonló magasztosságával növendékeinek!

Legyenek üdvözölve iskolánk élő nagyjai e helyütt is azon szívből jövő meleg ohajtással, hogy közhasznu tevékenységük által nyert magas állásuk fénye sugározzék le serkentő erejével az új épület ifjúságára!

Embery Árpád.

